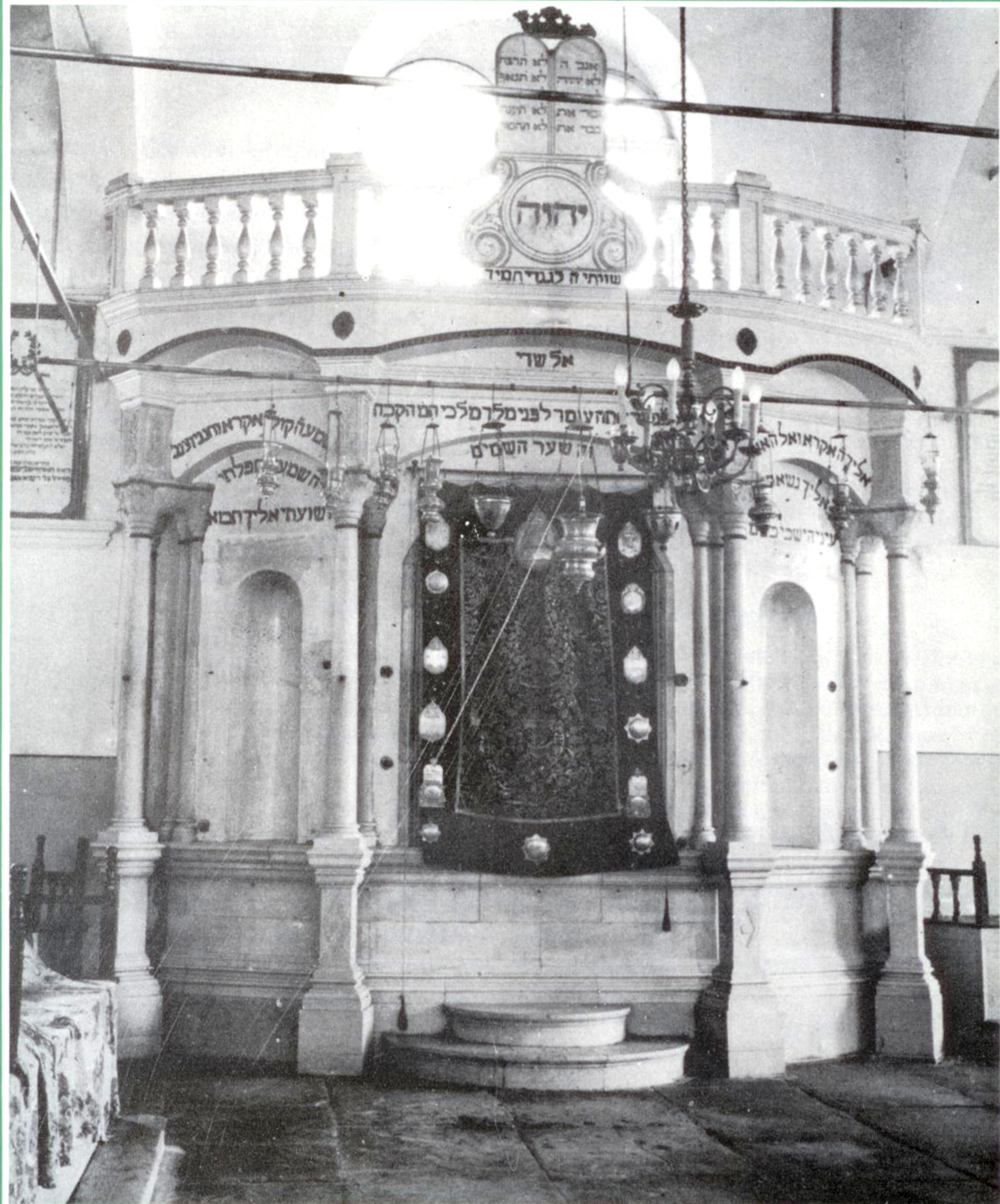

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ 3 • ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1977 • ΚΙΣΛΕΒ 5738

מה טוב אהלך יעקב משכנתיך ישראל

«Πόσον ώραίες είναι οι σκηνές σου
Ιακώβ, οι κατοικίες σου, ω Ισραήλ»
(Αριθμός 24:5)

Τό Κεντρικό Ίσραηλιτικό Συμβούλιο μέ πολλή χαρά και ίκανοποίηση πληροφορήθηκε ότι στίς είσαγωγικές έξετάσεις στίς άνωτερες και άνωτατες σχολές της χώρας πέτυχαν άρκετά άπό τα παιδιά μας.

Έκφράζουμε τά θερμά μας συγχαρητήρια σέ δλους αύτούς τούς νέους και νέες και τούς εύχόμαστε καλή πρόοδο στίς σπουδές τους και νά διαπρέψουν στή ζωή τους, τιμώντας πρώτα τόν ίδιο τόν έαυτό τους, τήν οικογένεια τους και τό έβραικό στοιχεῖο σάν σύνολο.

♦ Είμαστε πραγματικά ύπερήφανοι γιά τήν έπιτυχία τῶν παιδιῶν μας, πού πολλά άπό αύτά πήραν τίς πρώτες γερές βάσεις τῶν γνώσεών τους φοιτώντας στό Έβραικό Δημοτικό Σχολεῖο Αθηνῶν, γιά τό όποιο έγραψαμε στό προηγούμενο φύλλο μας.

Αναφέρουμε μερικά όνόματα έπιτυχόντων, όσα ήρθαν άμεσως στήν άντιληψή μας. Άσφαλως έχουμε παραλείψει και ἄλλα παιδιά και ζητᾶμε συγγνώμη γιά τήν παράλειψη, ἄλλα θά προσπαθήσουμε νά δώσουμε δλα τά όνόματα σέ προσεχές φύλλο, έφόσον θά μᾶς βοηθήσουν σ' αύτό και οι ίδιοι οι έπιτυχόντες, γνωρίζοντάς μας τό δνομά τους.

Άθηνῶν: Άλκαλαϊ Νίνα, Άσέρ Μωϋσῆς, Κωνσταντίνου Βίκυ, Ναμία Σάρα, Νεγρίν Τίλντα, Ούζιέλ Μπερνάρ, Σολομών Μπαρκῆς και Φάϊς Μισέλ.

Θεσσαλονίκης: Άντζελ Ματίλντα και Μεβοράχ Τίλντα.

Λαρίσης: Μωϋσῆς Δαυΐδ.

Βόλου: Πολίτης Χαίμ.

♦ Θέλουμε, μέ τήν εύκαιρία αύτή, νά πληροφορήσουμε δλους τούς Έβραιους σπουδαστές, πρωτοετεῖς και παλαιοτέρων έτῶν, πού έχουν άνάγκη οίκονομικῆς ένισχύσεως γιά τίς σπουδές τους, ότι τό Κεντρικό Ίσραηλιτικό Συμβούλιο, δπως κάθε χρόνο, χορηγεῖ σπουδαστικά έπιδόματα γιά τό άκαδημαϊκό έτος 1977 - 78.

Περισσότερες πληροφορίες μποροῦν νά πάρουν οι σπουδαστές άπό τίς κατά τόπους Κοινότητες, ώστε νά βοηθηθοῦν άποτελεσματικά στίς σπουδές τους.

Και πάλι εύχόμαστε σέ δλους κάθε προκοπή, ύγεια και χαρά.

Τά παιδιά μας στά Άνωτατα Έκπαιδευτικά Ίδρυματα

Η ΑΡΧΑΙΑ ΙΕΡΑ ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

A'. Μιά έλληνο - έβραική Κοινότητα

Η έβραική κοινότητα των Ιωαννίνων δέν είναι άπο τίς πιό άρχαιες, παρ' όλο πού ύπολογίζεται νά έχει μιά ζωή χιλίων χρόνων. Είναι δημοσιή η μοναδική έβραική κοινότητα που διατήρησε τόν έλληνο - έβραικό χαραχτήρα ώς τίς μέρες μας, άφοϋ κατά καιρούς άφομίωσε τούς πρόσφυγες άπό τήν Ισπανία, Κάτω Ιταλία και Σικελία. Συνεχίζει τή γόνιμη έλληνο - έβραική κουλτούρα των έλληνιστικών χρόνων και κατορθώνει νά έπιζησει μαζί μέ τή γειτονική κι άρχαιότερη Κοινότητα τής Άρτας και τήν άκόμα πιό άρχαία Κοινότητα τής Χαλκίδας, στήν άνατολική Έλλάδα, μόνες άναμεσα άπό τίς πολυάριθμες βυζαντινές Κοινότητες, (Kehilot Romania) πού έχουν άφομοιωθή άπό τόν έποικισμό των διωγμένων τής Ισπανίας ή έχουν έκλειψει στή διάρκεια των ταραγμένων έποχών.

Ο έλληνο - έβραικός χαραχτήρας της διαπιστώνεται μελετώντας τή γλώσσα, τά ήθη και τήν άξιόλογη και μοναδική θρησκευτική λειτουργία: Στήν διμιουργένη άπό τούς γιαννιώτες Έβραιους ήπειρωτική διάλεκτο άνιχνεύουμε πολλά μεσαιωνικά στοιχεῖα και βυζαντινά δνόματα (Καλομοίρα, Πολυχρόνη, Καλώνυμος, Μαυρογένης, Ρίζος). Γιά τήν άπόδοση πολλῶν θρησκευτικῶν δρων δ λαός χρησιμοποιοῦσε λέξεις καθαρά Βυζαντινές δίπλα στίς έβραικές (Η Μεγάλη Μέρα ή τό Κιπούρ, τό Συναγώγι, τά Εύλογημένα ή τά Σεφαρίμ τού Τορά). Η θρησκευτική λειτουργία, έκτος άπό τήν ίδιότυπη μουσική τής, περιέχει ύμνους άγνωστους γιά τούς Sefardim, πού έχουν δημως τήν πηγή τους στό λειτουργικό των βυζαντινών κοινοτήτων, τό «Mahzor Romania». Η έλληνική γλώσσα έχει είσαχθει έπισημα στίς προσευχές τής Συναγωγῆς κι άντικαθιστούσε τή Ladino των ισπανοφώνων Κοινοτήτων. Ξεχωρίζουμε, τέλος, άρκετά ήθη κι έθιμα συγγενικά μέ τά έθιμα τού περιβάλλοντος.

Στήν πολύ μικρή σήμερα έβραική Κοινότητα των Ιωαννίνων πού, μέ τόν καιρό, πάει νά έκλειψει, σώζοντας σάν Μνημεία τής έβραικής παρουσίας: 1) ή Ιερά Συναγωγή, 2) τό Νεκροταφεϊο και 3) τά στενορύμια τής άλλοτε έβραικής συνοικίας. Η Συναγωγή και τό Νεκροταφεϊο διατηρούνται χάρη στίς άξιέπαινες προσπάθειες τής διοίκησης τής Κοινότητας. Η έβραική συνοικία, μέ τό ξεπούλημα τής ίδιωτικής περιουσίας και τήν έντατική μεταπολεμική άνοικοδόμη-

Η Βορειοδυτική γωνία. Κάτω άριστερά τό Τεβά.

ση, άλλαξε τό χρώμα της. Έλάχιστα παραδοσιακά έβραικά σπίτια σώζονται σήμερα.

Μιά παρουσίαση τού μεγάλου κτιρίου τής Συναγωγῆς είναι άπαραίτητος γιά νά γνωρίσουν οι νέοι Έβραιοι τής Έλλάδας λίγα στοιχεῖα άπό τήν πολιτιστική κληρονομιά των προγόνων τους.

B'. Τό κτίριο τής Συναγωγῆς

Τό κτίριο τής Αρχαίας Ιερᾶς Συναγωγῆς Ιωαννίνων (Kahal Kadosh Yashan Yanina) είναι τό μεγαλύτερο και τό άρχαιότερο άπό τά έλάχιστα σωζόμενα μνημεία στίς Κοινότητες τής Έλλάδας, δπως αύτά τής Κέρκυρας, τής Ρόδου, τής Χαλκίδας. Βρίσκεται μέσα στή συνοικία τού Κάστρου, στήν δδό Ιουστινιανοῦ 16. Ο δγκος τού τείχους τού φρουρίου σκεπάζει τή θέα τού κτιρίου. Πρέπει νά περάσουμε τή μεγάλη Πύλη τού φρουρίου, πού τυχαίνει νά βρίσκεται στό κέντρο τής έβραικής συνοικίας, ν' άκολουθήσουμε άριστερά τό στενό λιθόχτιστο «καλντερίμι», γιά νά συναντήσουμε τήν έξωτερική καμαρωτή πύλη τού προαυλίου τής Συναγωγῆς μέ τή μικρή έβραική έπιγραφή μέσα σ' ένα σκαλιστό άνθέμιο, πού μνημονεύει τή χρονολογία πού κτίστηκε ή Πύλη, τό 5657 (1897). Ο έξωτερικός τοίχος τού αύλογυρου, ύψους 4 μέτρων, μᾶς έμποδίζει νά ίδουμε τό καθαυτό κτίριο. Όταν άνοιξουμε τή βαρεία έξωπορτα μέ τά μεγάλα παλιά κλειδιά της θά μᾶς έντυπωσιάσει ή φωτεινή κάτασπρη πρόσωψη τής Συναγωγῆς, καθώς κι ή παραδοσιακή πλακόστρωτη αύλη. Τό σκούρο γκρίζο χρώμα τής αύλης, πού είναι στρωμένη μέ πλάκες άπό σχιστόλιθο, τό βαθύ πράσινο τών δυό πανύψηλων κυπαρισσιών και τών δαφνόδεντρων τού κήπου δεξιά, μαζί μέ τό άπαλό πράσινο τής κληματαριᾶς, πού

σκεπάζει τή «Σουκά» πρός τά άριστερά, προβάλλουν ἔντονα τήν κατάλευκη πρόσοψη μέ τίς δυό καμαρωτές πόρτες και τήν τοξοειδή προεξοχή τοῦ «Τεβά» στό κέντρο. Ό μαρμάρινος νιπτήρας άριστερά, δίπλα στήν έξωτερική πύλη και τό γραφικό πέτρινο πηγάδι, μπροστά στή Σουκά, δίνουν ἔνα ξεχωριστό χρώμα στήν αύλη, και προετοιμάζουν ψυχικά τόν είσερχόμενο στόν κυρίως χῶρο τῆς Συναγωγῆς.

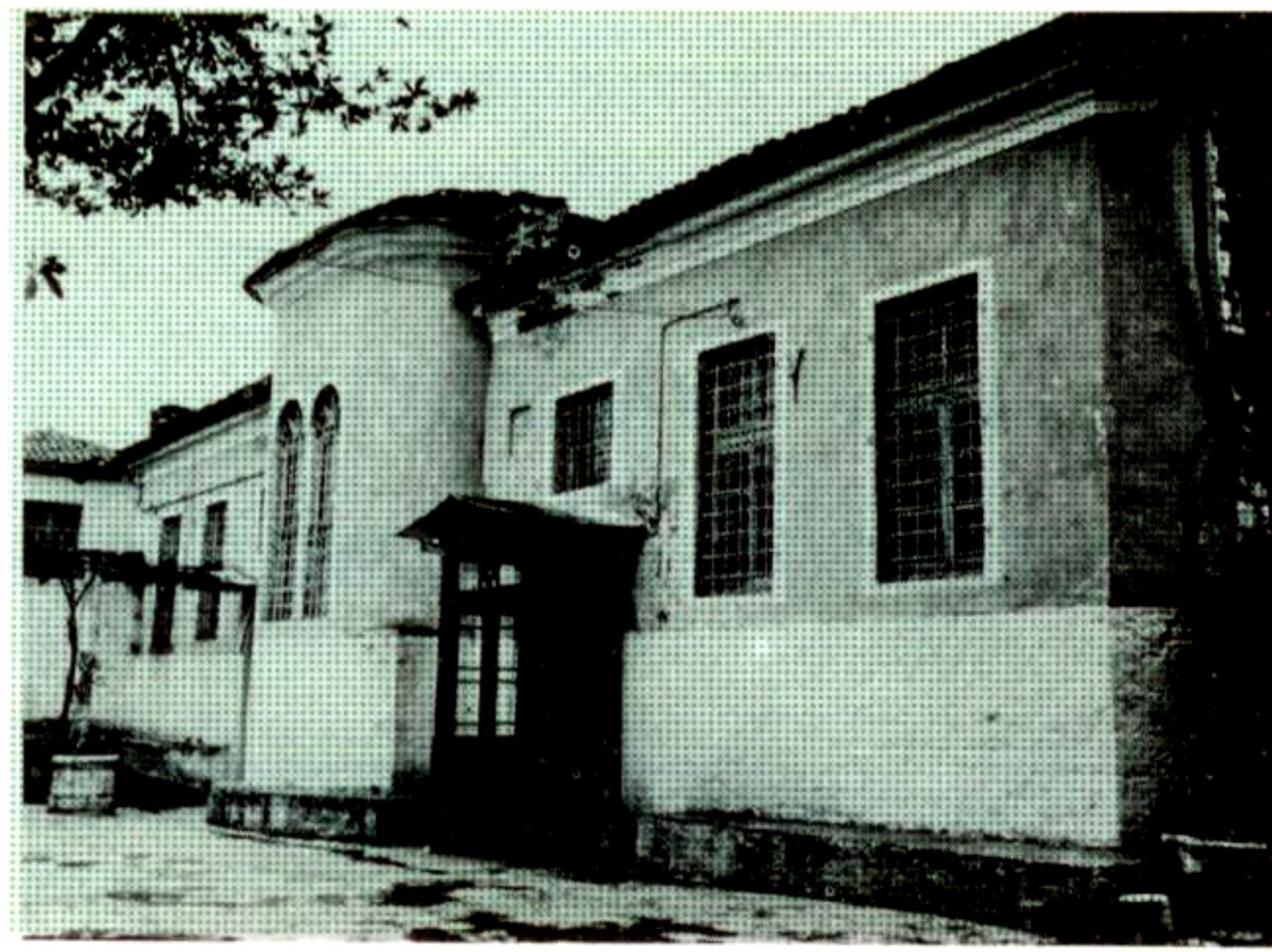
Ο προσεχτικός ἐπισκέπτης θά άνακαλύψει δυό πέτρινες ἐπιγραφές, ἔντοιχισμένες σέ ἀρκετό ὑψος πλαϊ στίς δυό πόρτες, πού ἀναφέρουν σά χρονολογία πού ἀνοικοδομήθηκε τό κτίριο, τό ἔτος 5586 (1826). Ἀλλά γιά τίς ἐπιγραφές χρειάζεται μιά ἄλλη μελέτη.

Ἄς ἐπιχειρήσουμε τώρα νά πλησιάσουμε στό ἐσωτερικό. Μόλις δρασκελίσουμε τό κατώφλι, ἐπιθέσουμε τό κάλυμμα στό κεφάλι και φιλήσουμε τή «Μεζουζά» (φυλαχτήρα), θά βρεθοῦμε μέσα σέ μιά πολύ μεγάλη και φωτεινή αἴθουσα, διαστάσεων 26 × 18 × 7 μ. ὑψους. Ἡ ἀρχιτεκτονική διαρρύθμιση πέτυχε νά ύποτάξει τόν τεράστιο αύτό χῶρο στό συγκεκριμένο λατρευτικό σκοπό. Θαυμάζουμε τό λαικό ἄγνωστο τεχνίτη - ντόπιο ἀσφαλῶς, γιατί δ τόπος φημίζονταν γιά τούς κτίστες του - πού μέ ἀπλᾶ μέσα ύπεταξε σοφά τό χῶρο κι ἔκανε μιά ἀνάλαφρη αἴθουσα. «Ἐνας τόσο μεγάλος δύκος κλεισμένος σέ τέσσερες χοντρούς τοίχους μποροῦσε νά φέρει κατάθλιψη στούς πιστούς, πού προσεύχονταν καθημερινά πρωΐ και βράδι και τίς γιορτές δλόκληρες ὥρες. Ό τεχνίτης τό ἀπόφυγε μέ τά παράθυρα και τίς ψιλές κολῶνες. Τά πολλά και μεγάλα παράθυρα, ἐφτά στήν Ἀνατολική πλευρά, ἐφτά στή Δυτική κι ἐφτά στή Νότια, φέρνουν ἀπλόχωρα τό φῶς και τόν ἥλιο. Όχτω ἐλαφρές και λεπτές κολῶνες ἀπό πελεκιτό γιαννιώτικο μάρμαρο, πού καταλήγουν σέ ἀπλᾶ κιονόκρανα στηρίζουν τήν τεράστια στέγη και χωρίζουν σέ πολλά τμήματα τήν δροφή. Ἀνάμεσα σέ κάθε δυό κολῶνες σχηματίζονται μεγάλα τόξα, ἐνῶ τά τέσσερα κεντρικά τόξα στηρίζουν ἔναν θόλο στό κέντρο, πού ἔχει διαστάσεις 5 × 6 μ. Τά ύπολοιπα τμήματα τῆς δροφῆς ἔχουν ξύλινα ταβάνια.

Στό κέντρο τῆς Ἀνατολικῆς πλευρᾶς ἔχει ἡ Ἱερά Πύλη (τό Ἐχάλ Ἀκόδες) μέ ἐπένδυση ἀπό ντόπιο μάρμαρο διακοσμημένο μέ 4 κολωνίτσες και μέ περίκομψα ἀνάγλυφα ἀνθέμια. Ό χῶρος τῆς Ἱερᾶς Πύλης ἐπεκτείνεται στό βάθος σέ ἔνα κοίλωμα τοῦ τοίχου πού ἔχει στήν έξωτερική του πλευρά. Είναι ἡ ἴδια κατασκευή τῆς προεξοχῆς τοῦ Ἱεροῦ, πού συναντοῦμε στίς χριστιανικές ἐκκλησίες τῆς πόλης.

Γιά ν' ἀνοίξουμε τήν Ἱερά Πύλη πρέπει ν' ἀνεβοῦμε τά δύο ἡμικυκλικά μαρμάρινα σκαλοπάτια. Σύροντας τό έξωτερικό χρυσοκέντητο παραπέτασμα βρίσκουμε δυό πορτόφυλλα γεμάτα μέ χρωματιστά ξυλόγλυπτα ἀνθέμια πού κλείνουν τόν Ἱερό χῶρο τῆς ἐναπόθεσης τών περγαμηνῶν τοῦ Νομοῦ (Σιφρέ Τορά).

Στό κέντρο τῆς δυτικῆς πλευρᾶς βρίσκεται τό Βῆμα (τό Τεβά), στό δποιο ἀνεβαίνουμε ἀπό δυό πλαϊνές μαρμάρινες κλίμακες μέ ἐφτά σκαλοπάτια. Είναι ἀρκετά εύρυχωρο ὥστε νά κινοῦνται ἄνετα οι Χαζανίμ (ἱερουργοί) και δσοι πιστοί καλοῦνται νά παρακολου-

Ἡ πρόσοψη τῆς Συναγωγῆς μέ τό προαύλιο.

θήσουν τήν ἀνάγνωση τοῦ Τορά.

Ολόκληρος ὁ χῶρος τῆς Συναγωγῆς είναι χωρισμένος σέ ἐφτά κλίτη χωρισμένα μέ κτιστά πεζούλια, ντυμένα μέ ξύλινη ἐπένδυση, μέ κατεύθυνση ἀπό τά δυτικά στ' ἀνατολικά. Αύτά είναι τά εύρυχωρα καθίσματα τῶν πιστῶν πού κάθονταν εἴτε ἀντικρυστά, εἴτε πλάτη μέ πλάτη, κι ἔτσι δέν ἔχουν μέτωπο οὕτε πρός τό Βῆμα οὕτε πρός τήν Πύλη. Ἀλλες σειρές καθισμάτων στόν ἴδιο τύπο βρίσκονται κολλημένες στούς γύρω τοίχους. Ἐτσι μποροῦν νά κάθωνται ἄνετα τετρακόσιοι προσευχόμενοι.

Τό μεσαιο κλίτος περιέχει ἀντικρυστά τό Βῆμα και τήν Πύλη κι ἔχει διπλάσιο πλάτος ἀπό τά ἄλλα (5 μέτρα). Μέ τόν σημερινό ἀριθμό τῶν προσευχομένων ἡ λειτουργία περιορίζεται στό κεντρικό αύτό τμῆμα.

«Ἐνα δύδοο κλίτος, πού βρίσκεται στή βόρεια πλευρά και δείχνει σάν ἔνα πρόσθετο κατασκεύασμα, χωρίζεται ἀπό τόν κεντρικό χῶρο μέ πέντε καμάρες, πού ύποβαστάζουν στό ὑψος τῶν τριῶν μέτρων τό ὑπερώ τοῦ γυναικωνίτη. ᩩ πρόσοψη τοῦ γυναικωνίτη είναι ὡς τήν δροφή σκεπασμένη μέ ἔνα κυρτό ξύλινο καφασωτό πλέγμα. Πίσω ἀπό τό πλέγμα, σέ σειρές καθισμάτων, παρακολουθοῦσαν οι γυναῖκες τή λειτουργία χωρίς νά είναι δρατές ἀπό τούς ἄντρες.

Γ', Πῶς διασώθηκε

Τήν παλαιά αύτή Συναγωγή, δ λαός τήν ἔλεγε «τό μέσα τό Συναγώγι», δηλαδή αύτό πού βρίσκονταν μέσα στό φρούριο, σ' ἀντίθεση μέ τό «ἔξω Συναγώγι» πού βρίσκονταν ἔξω ἀπό τό φρούριο στή συνοικία «Μεγάλη Ρούγα» (δόδος Ἀρσάκη και Γιοσέφ Ἐλιγιά). Κάθε μιά ἀπ' αύτές τίς δύο μεγάλες Συναγωγές είχε δίπλα της μιά μικρότερη, τό «Μινιάν». Οι ἄλλες τρεῖς καταστράφηκαν ὑστερά ἀπό τό διωγμό. ᩩ διάσωση τῆς παλιᾶς Συναγωγῆς δόφείλεται στό γεγονός δτι παραδόθηκε στή Ζωσιμαία βιβλιοθήκη πού μετέφερε ἐκεῖ τά βιβλία της, δταν οι ναζῆδες ἐπίταξαν τό κτίριο της. Σ' ἔνα μικρό ὑπόγειο, πού εἶχε εἰσεδο ἀφανῆ, γιατί ἀποτελοῦσε συνέχεια τῶν καθισμάτων, εἶχαν ἀποκρυβῆ ἀπό τούς τρομοκρατημένους ἐπιτρόπους (Παρνασίμ) τίς παραμονές τοῦ διωγμοῦ σχεδόν δλα τά Σιφρέ - Τορά και τά Ιερά σκεύη τῶν τεσσάρων Συ-

ναγωγῶν. "Ολα βρέθηκαν ἀπό τούς ύπαλλήλους τῆς βιβλιοθήκης καί παραδόθηκαν ὕστερα ἀπό τὴν ἀπελευθέρωση μαζί μὲ τὸ κτίριο στούς πρώτους Ἐβραίους πού ἐπέστρεψαν στὴν πόλη. Μαζί μὲ τὰ ιερά ἀντικείμενα ἐπεστράφηκαν καί χιλιάδες τόμοι ἑβραικῶν βιβλίων πού εἶχαν συγκεντρωθεῖ ἀπό τίς Συναγωγές καί τὰ σπίτια κι εἶχαν στοιβαχτεῖ μαζί μὲ τὰ διωγμένα βιβλία τῆς Ζωσιμαίας βιβλιοθήκης.

Δ' Σήμερα καί στό μέλλον

Μέ τή σημερινή σύνθεση τῆς Κοινότητας ἡ Συναγωγή λειτουργεῖ τίς γιορτές τῶν «Γιαμίμ Νοραίμ» (Ρός - Ἀσανά, Κιπούρ) καί τά «Μοαδίμ» (Πέσαχ, Σαβουώθ, Σουκώθ). Ἡ συντήρησή της γίνεται ἰκανοποιητικά. Πρόσφατα ἔγινε μιά γενική ἐπισκευή τῆς στέγης μέ τήν καθοδήγηση τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας, γιατί τό κτίριο ἔχει χαρακτηριστεῖ σάν διατηρητέο μνημεῖο. Τό κτίριο εἶναι παλιό κι ἔχει ἀνάγκη ἀπό συνεχῆ ἐπίβλεψη κι ἐπιδιόρθωση τῶν φθορῶν πού ἐπιφέρει δ χρόνος κι οἱ γιαννιώτικες κακοκαιρίες. Χρειάζεται νά ἐνταθῇ ἀπό δλους ἡ προσοχή καί νά γίνει πρόβλεψη γιά τήν τύχη του στό μέλλον. Ἡ Συναγωγή βρίσκεται στό δρόμο πού δδηγεῖ στό δημοτικό Μουσεῖο, στό τζαμί τοῦ Ἀσλάν Πασᾶ, στό δυτικό βράχο τῆς πόλης. Μπορεῖ ἔτσι νά ἀποτελέσει ἔνα ἀκόμα μνημεῖο γιά τούς πολυάριθμους τουρίστες πού ἐπισκέπτονται τήν πόλη μας. Τό ἰδεῶδες θά ἥταν νά δημιουργηθεῖ στή Συναγωγή ἔνα μουσεῖο τῆς ἑβραικῆς παρουσίας καί τῆς ἑβραικῆς τραγωδίας στήν πόλη τῶν γραμμάτων. "Ενα τέτοιο μουσεῖο δέν θά στερεῖται ἀπό ἐνδιαφέροντα ἐκθέματα. Οι ξυλόγλυπτες ἀργυροκέντητες θῆκες τῶν περγαμηνῶν τοῦ Νόμου, τά διακοσμητικά «Ριμονίμ», «Σανταγιότ», ἔργα τῆς παλιᾶς γιαννιώτικης ἀργυροχοΐας καί πολλά ἄλλα λειτουργικά ἀντικείμενα, ὑφαντά, παλιά βιβλία, πού ἔχουν διασωθῆ, θ' ἀποτελέσουν ἀξιόλογα ἐκθέματα.

Ἐπισημαίνεται ἐδῶ πώς ἡ νέα προσπάθεια πού ἀνέλαβε τό ΚΙΣ στόν πνευματικό τομέα μέ τήν ἐκδοση τῶν «Χρονικῶν» του πρέπει νά συμπληρωθῇ μέ τήν κατάρτηση ἐνός προγράμματος γιά τή διατήρηση κι ἀξιοποίηση τῶν ἑβραικῶν Μνημείων τῆς Ἑλλάδας.

ΙΩΣΗΦ ΜΑΤΣΑΣ

ΧΡΟΝΙΚΑ ΗΒΡΟΝΟΥ

Μηνιαίον δργανον τοῦ Κεντρικοῦ Ισραηλιτικοῦ

Συμβουλίου τῆς Ἑλλάδος

Γραφεῖα: Πειραιῶς 46, Ἀθῆναι (106) - Τηλέφ.

52.29.153

Ύπεύθυνος συμφώνως τῷ νόμῳ: Ό Πρόεδρος
τοῦ Κ.Ι.Σ. Δανιήλ Ἀλχανάτης (Πειραιῶς 46 -
Ἀθῆναι)

Ἐπιμέλεια ἐκδόσεως: Νίκος Τσαπίδης, μέλος
τῆς Ἐνώσεως Συντακτῶν Περιοδικοῦ Τύπου.

Ύπεύθυνος φωτοσυνθέσεως: Κατσαούνης
ΕΠΕ, Σπ. Δοντᾶ 10, Ἀθῆναι

ΤΕΥΧΟΣ 3 • ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1977 • ΚΙΣΛΕΒ
5738

ΑΒΡΑΑΜ ΜΠΕΝΑΡΟΓΙΑ:

Ἐνας πρωτοπόρος τοῦ Ἑλληνικοῦ συνδικαλισμοῦ

ΑΒΡΑΑΜ ΜΠΕΝΑΡΟΓΙΑ

Η ΠΡΩΤΗ ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΤΟΥ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΛΚΟΣ

Στό πρῶτο φύλλο τῶν «Χρονικῶν» εἶχαμε ἀναφερθῆ στήν παράλληλη πορεία μεταξύ Χριστιανῶν καί Ἐβραίων, 2.000 τόσα χρόνια, στήν Ἑλλάδα.

Τό παράδειγμα τής θυσίας τοῦ Συνταγματάρχου Φριζῆ, πού ἀναφέραμε στό φύλλο τοῦ Οκτωβρίου τῶν «Χρονικῶν» ἀποτελεῖ μιά δυνατή ἐπιβεβαίωσι αύτοῦ τοῦ κανόνα.

Ἡ πρωτοποριακή δραστηριότητα ἐνός ἄλλου Ἐβραίου, τοῦ Ἀβραάμ Μπεναρόγια, στόν τομέα τοῦ Ἑλληνικοῦ συνδικαλισμοῦ εἶναι μιά ἀκόμα ἀπόδειξι αὐτῆς τῆς ἀπολύτου συμμίξεως Ἐβραίων καί Χριστιανῶν.

‘Ο Άβραάμ Μπεναρόγια, πού σήμερα ζεῖ στό Ισραήλ, γεννήθηκε στό Βιδίνι τῆς Βουλγαρίας, τό 1887. Σύμφωνα μέ τό βιογράφο του ^(*) «άπο πολύ νωρίς άσπάζεται τίς σοσιαλιστικές ίδεες καί θ’ άναπτύξει εύθυς έξαρχης μεγάλη δραστηριότητα γιά τήν δργάνωση τῶν δμοεθνῶν του Έβραίων προλεταρίων τῆς Όθωμανικῆς Αύτοκρατορίας».

♦ Τό 1908 δ Μπεναρόγια έγκαθίσταται στή Θεσσαλονίκη. Έργάζεται σάν δάσκαλος καί τυπογράφος στήν Ισραηλιτική Κοινότητα.

Η έπαγγελματική σταδιοδρομία τοῦ Μπεναρόγια είναι παράλληλη μέ τή συνδικαλιστική του δραστηριότητα, πού κί αύτή συνταυτίζεται μέ τήν πρώτη σταδιοδρομία τοῦ έλληνικοῦ προλεταριάτου: ή ιστορία τοῦ έλληνικοῦ συνδικαλισμοῦ άρχιζει στήν τουρκοκρατουμένη Θεσσαλονίκη, μεταξύ 1908 – 1912.

Στή Θεσσαλονίκη, τήν πρώτη Έργατική Λέσχη ίδρυσαν τριάντα Ισραηλίτες: καπνεργάτες μέ τόν Σαμουήλ Σααδί, τυπογράφοι μέ τόν Μπεναρόγια, έμπορούπαλληλοι μέ τόν Άλβέρτο Ντάσσα, ραπτεργάτες μέ τόν Άβραάμ Χασόν. Έμβλημα τῆς Λέσχης αύτῆς ήταν χέρι έργατου πού κρατοῦσε σφυρί.

♦ Η πρώτη έμφανισις τῆς Έργατικῆς Λέσχης έγινε κατά τόν έορτασμό τῆς Έργατικῆς Πρωτομαγιᾶς τοῦ 1909: δυό – τρεῖς Τούρκοι, Βούλγαροι σοσιαλιστές έργάτες καί πλήθος Ισραηλιτῶν κατέβηκαν στούς δρόμους τῆς Θεσσαλονίκης καί παρήλασαν. („Ας μήν λησμονοῦμε δτι τήν έποχή έκείνη στή μικρή πόλι τῆς Θεσσαλονίκης ύπηρχαν 75.000 Έβραϊοι). Γιά νά άντιμετωπίση τούς Νεότουρκους, πού ήθελαν μιά κοινή έργατική έμφανισι μέ τήν εύκαιρια τῆς πρώτης έπετείου τῆς Νεοτουρκικῆς έπαναστάσεως, δ Μπεναρόγια μετέτρεψε τήν «Ισραηλιτική Έργατική Λέσχη» σέ Ισραηλιτικόν τμῆμα τής τότε ίδρυθείσης στή Θεσσαλονίκη Σοσιαλιστικῆς Ομοσπονδίας (Φεντερασιόν).

Έπικεφαλῆς τῆς Φεντερασιόν έτέθησαν δύο – τρεῖς διανοούμενοι καί δ Άλβέρτος Αρδίτης (Έβραϊος σοσιαλιστής, πού έξηφανίσθη σέ ναζιστικό στρατόπεδο, τό 1942).

Τό σπουδαιότερο έργο τῆς Φεντερασιόν ήταν δ μεταξύ τῶν Ισραηλιτῶν διδασκαλία (μιά καί δ προσπάθεια γιά τήν ίδρυσι έλληνικῆς καί τουρκικῆς δμάδος δέν δλοκληρώθηκε ποτέ), δ παρακολούθησις τῆς δραστηριότητος τῶν σωματείων, δ δργάνωσις διαλέξεων, συζητήσεων κλπ. Υπήρχε δμως έλλειψις βιβλίων, έντύπων καί έφημερίδων, άναγκαίων γιά τούς έργατούπαλλήλους.

Η έλλειψις αύτή, τοῦ έντύπου ύλικοῦ, έκαλύφθη μέ τήν έκδοσι τῆς «Έφημερίδος τῶν Έργατῶν», πού έξεδόθη σέ 4 γλῶσσες άρχικως (Έλληνική, Τουρκική, Βουλγαρική καί Ισπανο – έβραϊκή) καί τελικῶς στίς δύο τελευταίες μόνον. Τήν Ισπανο – έβραϊκή έκδοσι διηύθυνε δ Μπεναρόγια καί τήν Βουλγαρική δ Τόμωφ. Η έφημερίδα δέν μπόρεσε νά κρατήση πολύ καιρό λόγω τῶν μεγάλων έξόδων πού δφείλοντο καί στήν πολυγλωσσία τῆς έκδόσεως τής. Έσβυσε μετά άπο 9 φύλλα, άλλα άπεδειχε κάτι: δτι οι έργαζόμενοι μποροῦσαν νά έκδώσουν δικό τους έντυπο.

Η δργάνωσις καί διεύρυνσις μέ δλλες δμάδες έργαζομένων τῆς Φεντερασιόν συνεχίστηκε έντατικά καί τήν Πρωτομαγιά τοῦ 1911 άπήργησαν στή Θ/νίκη 12.000 έργατες καί παρήλασαν 7.000. Μεταξύ τῶν δμιλητῶν τῆς συγκεντρώσεως περιλαμβάνοντο οι Έβραϊοι Αρδίτης καί Μπεναρόγια, δ “Ελληνας Παπαθωμᾶς, δ Βούλγαρος Βλάχωφ καί δ Τούρκος Ιχσάν.

Η Φεντερασιόν συνέχισε τήν συνδικαλιστική της δραστηριότητα, πού σιγά - σιγά μεταφυτεύτηκε καί στήν Παλαιά Έλλάδα. Ο Μπεναρόγια συνέχισε κί αύτός (άνάμεσα σέ έξορίες, φυλακίσεις, κομματικές διαφωνίες, διαγραφές κλπ.) τήν παράλληλη συνδικαλιστική δράσι του. Ή δρᾶσις του, στόν σοσιαλιστικό πάντα χῶρο, είχε σάν στόχο τήν δργάνωσι τῶν Έλλήνων έργαζομένων.

Πίστευε δηλαδή δ Μπεναρόγια δτι ή έλλειψις μιᾶς ίσχυρᾶς έργατικῆς Συνομοσπονδίας βοηθοῦσε στήν άνάπτυξι προσωπικῶν φιλοδοξιῶν πού ύπεθάλποντο άπό έξωργατικούς κύκλους καί έμποδιζε τή διεξαγωγή εύρυτέρων καί γενικωτέρων έπαγγελματικῶν άγωνων. «Οι σοσιαλισταί», έγραφε, «πρέπει άδιάκοπα νά έξακολουθήσουν τάς ένεργείας των διά τήν έμφανισιν καί στερέωσιν τῶν δμοσπονδιακῶν ένώσεων τῶν σωματείων καί διά τήν στερεοποίησιν τῆς Γενικῆς Συνομοσπονδίας τῶν Έργατῶν τῆς Έλλάδος.

Αύτή άκριβῶς υπῆρξε ή συμβολή τοῦ Α. Μπεναρόγια στό έλληνικό συνδικαλιστικό κίνημα: ίδρυσε τήν πρώτη έργατική δργάνωσι στόν έλληνικό χῶρο καί έργάστηκε γιά νά ίσχυροποιηθῇ ή δμοσπονδιακή συνδικαλιστική δύναμις τῶν έργαζομένων.

* * *

^(*) Όλα τά στοιχεῖα αύτοῦ τοῦ ἀρθρου έχουν ληφθῆ άπό τό βιβλίο τοῦ Α. Μπεναρόγια: «Η πρώτη σταδιοδρομία τοῦ έλληνικοῦ προλεταριάτου», έκδόσεις «Ολκος», Αθῆναι - 1975

Κατατοπιστικά στοιχεῖα γιά τά «Χρονικά» τοῦ Κ.Ι.Σ.

♦ Τά έννυπογραφα ἀρθρα δεσμεύουν μόνο τόν συγγραφέα, τίς άποψεις τοῦ δποίου άπηχοῦν.

♦ Η γλώσσα τοῦ περιοδικοῦ είναι έλευθερη, άναλογα μέ τήν προτίμηση τοῦ συγγραφέως τοῦ κάθε κειμένου.

♦ Τά «Χρονικά» τοῦ Κ.Ι.Σ. κυκλοφοροῦν στίς 16 κάθε μηνός. Η όλη γιά δημοσίευση πρέπει νά στέλνεται στά Γραφεῖα τοῦ Κ.Ι.Σ. μέχρι τίς 30 τοῦ προηγουμένου μηνός.

♦ Έπιτρέπεται έλευθερα ή άναδημοσίευση τῶν ἀρθρων, ἀρκεῖ νά άναφέρεται ή πηγή.

♦ Η Έπιτροπή Τύπου τοῦ Κ.Ι.Σ. έχει τήν εύχερεια έπιλογῆς τῶν άποστελλομένων συνεργασιῶν. Χειρόγραφα ή φωτογραφίες δέν έπιστρέφονται.

Nέα ἀπό τὸν παγκόσμιο Ἐβραιϊσμό

Τὸ Παγκόσμιο Ἐβραιϊκό Συνέδριο στήν Ἐπιτροπή Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων τοῦ Ο.Η.Ε.

Αὔξηση τοῦ Ἀντισημιτισμοῦ

Στή πρόσφατη συνάντηση τῆς Γενεύης τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπί τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων, τὸ Παγκόσμιο Ἐβραιϊκό Συνέδριο ὑπέβαλλε ἔγγραφο ὑπόμνημα σχετικό μὲ τὴν ἐπικείμενη σύνταξη τοῦ «Σχεδίου Διακηρύξεων γιά τὴν ἔξαλειψη κάθε μορφῆς μισαλλοδοξίας ἢ διακρίσεων πού ἀπορρέουν ἀπό τὴν Πίστη ἢ τὴν Θρησκεία». Τό ἔγγραφο τοῦ Π.Ε.Σ. διανεμήθηκε ἀπό τὸν Γενικό Γραμματέα τοῦ Ο.Η.Ε.

Στό ὑπόμνημά του γιά τὴν ἀναβίωση τοῦ ἀντισημιτισμοῦ τὸ Π.Ε.Σ. ἀναφέρει παραδείγματα πού δείχνουν δτὶ δ ἀντισημιτισμός βρίσκεται σὲ ἔξαρση σὲ πολλά μέρη τοῦ κόσμου. Τό 1976 διάφορα ἐπεισόδια σὲ πέντε τουλάχιστο χῶρες, δλων τῶν ἡπείρων, εἶχαν σάν ἀποτέλεσμα τή βεβήλωση καί τή πρόκληση ζημιῶν σὲ Συναγωγές, Ἐβραϊκά σχολεῖα καί νεκροταφεῖα, ἐκτός ἀπό τίς περιπτώσεις βίας καί σωματικῶν ἐπιθέσεων ἐναντίον Ἐβραίων θρησκευτικῶν καί κοινοτικῶν ἡγετῶν.

Τό ὑπόμνημα ἐπισύρει τὴν προσοχή στὸν δρμητικό χείμαρο τῶν νέων ἐκδόσεων, παρόμειων ἐκείνων πού προκάλεσαν τά φυλετικά καί θρησκευτικά πάθη τῆς Χιτλερικῆς περιόδου καί σημειώνει τό γεγονός δτὶ, τά τελευταῖα χρόνια παρουσιάσθηκαν πολλές καινούργιες μεταφράσεις καί ἐκδόσεις τοῦ βιβλίου «Mein Kampf» (‘Ο Ἀγώνας μου) σὲ ἑπτά χῶρες. **Τά Πρωτόκολλα τῶν Σοφῶν τῆς Σιών**, «ένα ἀπό τά χειρότερα ἀντισημιτικά πλαστογραφήματα, ἡ πλαστότητα τοῦ διποίου ἔχει ἀποδειχθεῖ ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων, ξανατυπώθηκε καί διανεμήθηκε σὲ δέκα περίπου χῶρες, τεσσάρων ἡπείρων».

Στό ἔγγραφό του τὸ Π.Ε.Σ. τονίζει ἐπίσης τὴν ἐμφάνιση μιᾶς νέας μορφῆς ἐλεεινῶν ἐκδόσεων. «Μή ἀρκούμενοι στίς ὑπερβολές τοῦ παρελθόντος, πρόσφατα φυλλάδια καί βιβλία προσπαθοῦν νά ἀμφισβητήσουν τὴν ιστορία τῶν Εβραϊκῶν διωγμῶν καί τοῦ ‘Ολοκαυτώματος... Ἀρνοῦνται τὴν ὑπαρξη τῆς ἐκστρατείας γιά τὴν ὀλοσχερῆ ἐξόντωση τοῦ Εύρωπαικοῦ Ἐβραιϊσμοῦ καί ὑποστηρίζουν δτὶ τά στρατόπεδα ἔξοντώσεως ἀποτελοῦν ἔνα μῦθο».

“Ἐνα ἄλλο ἀνησυχητικό γεγονός γιά τό 1976 ἦταν τό Παγκόσμιο Ἐθνικιστικό Συνέδριο - μιά διεθνής

συνάντηση καθαρά ρατσιστικοῦ χαρακτῆρος. Οἱ ἴδιοι οἱ δργανωτές του τό χαρακτήρισαν σάν «ένα Παγκόσμιο Ἀντί - Ἐβραιϊκό Συνέδριο... τό πρώτο στήν ιστορία τῶν τελευταίων 40 χρόνων, δπου τά ἀκροδεξιά κινήματα διαμόρφωσαν ἔνα κοινό μέτωπο κατά τῶν Ἐβραίων». Τό Συνέδριο, δπου παρευρέθηκαν ἐκπρόσωποι ἀπό 35 χῶρες, υιοθέτησε μεταξύ τῶν ἄλλων καί τήν ἔξῆς ἀπόφαση: «‘Υποσχόμαστε συμπαράσταση πρός τήν ἀπανταχοῦ Λευκή Φυλή, ἡ δποία δέν θά πρέπει ἀπλῶς νά είναι ἀντί - Ἐβραιϊκή, ἄλλα κατά πρῶτο καί κύριο λόγο ἀντί - Ἐβραιϊκή».

Στόν ἐπίλογο τό Π.Ε.Σ. προτρέπει τήν Ἐπιτροπή νά παραμείνη πάντοτε ἄγρυπνη μπροστά στόν κίνδυνο τῆς ἀναβιώσεως τοῦ Ἀντισημιτισμοῦ, ύπό δποιαδήποτε μορφή. Τό Π.Ε.Σ., τέλος, διαβεβαιώνει γιά τήν ἀφοσίωσή του καί γιά τήν συμπαράστασή του πρός κάθε προσπάθεια γιά τήν ἀποτελεσματική προστασία τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, καί τόν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ ρατσισμοῦ καί τῶν φυλετικῶν διακρίσεων. Ἰδιαίτερα, τό Π.Ε.Σ. ύπόσχεται τήν συνεργασία του πρός κάθε καινούργια προσπάθεια γιά τήν ἀνάπτυξη ἐνός θετικοῦ παγκόσμιου θεσμοῦ γιά τήν ἔξαλειψη κάθε μορφῆς θρησκευτικῆς μισαλλοδοξίας.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

‘Ο Αἰδεσιμώτατος Δρ. Τζέϊμς Πάρκες

Τόν περασμένο Ιούλιο ἐκδόθηκε ἀπό τό Southampton University Press (‘Αγγλία) τό βιβλίο: «Μιά Βιβλιογραφία τῶν Ἐκδοθέντων Ἔργων τοῦ Τζέϊμς Πάρκες».

‘Ο Τζέϊμς Πάρκες, θεολόγος καί ιστορικός, γεννήθηκε στήν Ἀγγλία τό 1896. Τό 1926 χειροτονήθηκε ἀπό τήν Ἀγγλικανική Ἐκκλησία, πλήν δμως δλη του τή ζωή ἀφιέρωσε στήν ἐπιστημονική ἔρευνα καί, Ἰδιαίτερα, ἀσχολήθηκε μέ τή μελέτη τῶν αἰτίων τοῦ φαινομένου τοῦ Ἀντισημιτισμοῦ.

‘Η ἐκδοση αὐτῆς τῆς βιβλιογραφίας πού συμπίπτει μέ τήν 80ή ἐπέτειο τῶν γενεθλίων τοῦ Δρ. Πάρκες ἔγραφε δ Ντάϊβιντ Κέσσλερ (στό Jewish Chronicle, 15.7.77), «μᾶς παρέχει τήν εύπρόσδεκτη δυνατότητα νά ἀποδώσουμε ἔναν φόρο τιμῆς στό μοναδικό ἔργο αύτοῦ τοῦ ἀνθρώπου».

Αύτή ἡ «βιβλίο - βιογραφία», δπως πολύ δρθά περιγράφεται στήν Είσαγωγή τοῦ βιβλίου, μᾶς προσφέρει μιά λαμπρή καί εύκολοδιάβαστη ἀνθολογία ἀπό τά πάμπολα, καί κλασσικά πλέον, ἔργα τοῦ Τζέϊμς Πάρκες. ‘Ο Αἰδεσιμώτατος Ronald de Corneille ἀπό τό Ὁντάριο τοῦ Καναδᾶ, περιέγραψε μέ τά ἔξῆς λόγια τόν ἀνθρωπο Πάρκες: «Δέν διστάζω καθόλου, λέγει, νά περιγράψω τόν Αἰδεσιμ. Πάρκες σάν τόν ἀνθρωπο πού ἔχει προσφέρει τά περισσότερα, σ’ αύτόν ἡ σέ δ-

ποιονδήποτε άλλο αίώνα, γιά τήν κατάρριψη τῶν κακόβουλων μύθων καί θρύλων καί γιά τήν καλλιέργεια τῆς ἀλληλοκατανόσης μεταξύ τοῦ Χριστιανοῦ καί τοῦ Ἐβραίου. Πενήντα καί πλέον χρόνια πρωτοστατεῖ στήν ἐπιστημονική ἔρευνα τῆς Ἐβραϊκῆς Ιστορίας καί τῶν σχέσεων τοῦ Ἐβραϊκοῦ λαοῦ μέ τό μή - Ἐβραϊκό κόσμο. Ἐθυσίασε τήν καρριέρα του καί τήν οἰκονομική του ἀσφάλεια γιά νά παραμείνη σ' αὐτήν τή μελέτη. Διακινδύνεψε τή ζωή του καί μόλις διέφυγε τή δολοφονία του, χάρις στά λάθη τῶν ἴδιων τῶν Ναζί καί μέ θᾶρρος παραμένει πιστός στή γραμμή πού δ ἴδιος ἔχαραξε, μέ βάση τήν πνευματική εἰλικρίνεια, μπροστά στίς διάφορες κριτικές καί ἀπό Χριστιανούς καί ἀπό Ἐβραίους».

‘Η παραπάνω περιγραφή γιά τόν ἄνθρωπο Τζέϊμς Πάρκες καί τό ἔργοτου δέν είναι ὑπερβολική. Ἀπό τό 1930 πού ἔκδόθηκε τό πρώτο του βιβλίο μέ τίτλο «Ο Ἐβραῖος καί δ Γείτονάς του - Μιά μελέτη στά αἴτια τοῦ Ἀντισημιτισμοῦ», δ Τζ. Πάρκες ἔργαζεται ἀκαταπόνητα γιά νά φέρει τούς Χριστιανούς καί τούς Ἐβραίους στήν ἀλληλοκατανόση.

Αύτό τό βιβλίο ἔθεσε τίς βάσεις γιά τό μετέπειτα μνημειῶδες ἔργο του πού τίτλοφορεῖται: «Η Διαμάχη Ἐκκλησίας καί Συναγωγῆς - Μελέτη τῶν πηγῶν τοῦ Ἀντισημιτισμοῦ», πού πρωτοεκδόθηκε τό 1934. Γί αύτό τό ἔργο τοῦ ἀπονεμήθηκε δ τίτλος Doctor of Philosophy τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης. Στόν πρόλογο τοῦ βιβλίου, γράφει: «Η ἔκδοση μιᾶς μελέτης γιά τά αἴτια τοῦ ἀντισημιτισμοῦ δέν χρειάζεται οὔτε δικαιολόγηση οὔτε ἔξήγηση... Η πορεία τῶν γεγονότων πού δόργησαν ἀπό τά μεσαιωνικά γκέττο στή σύγχρονη Εύρωπη είναι ἀρκετά γνωστή. Είναι ἐπίσης ἀποδεκτό δτι οι ρίζες τῆς σημερινῆς καταστάσεως πηγάζουν ἀπ' τό μεσαιωνικό παρελθόν. Τοῦτο τό ἔργο προσπαθεῖ νά κάνει ἔνα βῆμα παραπέρα καί νά ἀπαντήσει στό ἔρώτημα: **γιατί νά ὑπῆρχε τό μεσαιωνικό γκέττο;** Τό 1906 ὑπῆρξαν ἄγρια λαϊκά ξεσπάσματα ἐναντίον τῶν Ἐβραίων σ' δλες τίς πόλεις τῆς βόρειας καί κεντρικῆς Εύρωπης. Πῶς ἦταν αύτό δυνατόν; Η ἀπάντηση, γράφει δ Πάρκες, θά δοθεῖ ἀπό τή μελέτη τῆς προγενέστερης περιόδου, μιᾶς περιόδου ή δοπία, συμπτωματικά, είναι πολύ δλίγο γνωστή είτε στούς Ἐβραίους είτε στούς Χριστιανούς ειδικούς ἐπιστήμονες. Χρειάσθηκε νά ξεκίνησω μέ τούς Ἐβραίους στό Ρωμαϊκό κόσμο καί νά ἀκολουθήσω τό πέρασμά τους ἀπό τήν είδωλολατρική Ρώμη, τόν Ρωμαϊκό Χριστιανικό Πολιτισμό καί τή Βυζαντινή ἐποχή μέχρι τίς ἀρχές τοῦ Μεσαίωνα, γιά νά ἀνεύρω τά αἴτια αύτοῦ τοῦ ξαφνικοῦ δημοφιλοῦς ξεσπάσματος».

Στόν ἐπίλογο αύτοῦ τοῦ ἔργου, δ Τζέϊμς Πάρκες καταλήγει στό συμπέρασμα δτι τά αἴτια τοῦ ἀντισημιτισμοῦ δέν προέρχονται ἀπό τίς δῆθεν οἰκονομολογικές διαφορές, ἀλλά δφείλονται σέ λόγους θρησκευτικούς. Ο Χριστιανισμός, λέγει, ξεκίνησε σάν μιά Ιουδαική αἵρεση δπως οι Φαρισαῖοι, οι Σαδουκαῖοι, οι Εσσαῖοι κλπ. Οι πρώτοι πού ἀκολούθησαν τό Χριστιανικό δόγμα ἦταν Ἐβραῖοι, ἀτομα νομοταγή, πού τηροῦσαν δλον τόν Ιουδαικό νόμο. “Οταν ἀργότερα

πολυάριθμοι ἔθνικοι προσεχώρησαν στό Χριστιανισμό, ἄρχισε νά ἐπέρχεται πλέον δριστική διάσταση τῶν τελευταίων μέ τόν Ιουδαικό νόμο, γιά νά φθασουμε στή σύγκρουση, τῆς ἥδη ἀνεξαρτοποιημένης Ἐκκλησίας μέ τή Συναγωγή: Τοῦτο ἔγινε δταν οι πρῶτοι ἐπικεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας ἄρχισαν νά κηρύσσουν τήν πλήρη ἀποδοκιμασία τους γιά τόν Ιουδαικό νόμο καί νά διαδίδουν τήν περιφρόνιση καί τό μίσος πρός τούς ὄπαδούς τῆς Τορά. “Οταν δέ μετά δυό ἐκατονταετηρίδες, δ Χριστιανισμός καθιερώθηκε ως ἐπίσημη θρησκεία τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, ἄρχισαν οι διωγμοί τῶν Ἐβραίων μέ τίς πλέον μισαλλοδοξες νομοθεσίες. Ἐκεῖ, καταλήγει δ Δρ. Πάρκες, πρέπει νά ἀναζητηθοῦν τά αἴτια καί οι πηγές τοῦ ἀντισημιτισμοῦ. Αύτές οι ἔρευνες τόν ἔφεραν νά καταλογίσει εύθυνες στόν Χριστιανισμό.

‘Ο Τζέϊμς Πάρκες ἔχει ἀφιερώσει δλη του τή ζωή στήν ἐρμηνεία τοῦ Ιουδαισμοῦ γιά τούς Χριστιανούς καί στήν ἔξήγηση τοῦ Χριστιανισμοῦ γιά τούς Ἐβραίους. Στόχος του είναι νά ἀποδείξει δτι καί οι δυό θρησκείες, πού πηγάζουν ἀπό μιά κοινή ρίζα καί ἀναπτύχθηκαν δ κάθε μιά ἀνεξάρτητα χωρίς νά παραμείνουν στατικές καί χωρίς νά ἀπορροφηθοῦν δ μιά στήν ἄλλη, μποροῦν νά συνυρπάξουν καί νά συζήσουν.

Η.Σ.

‘Η πρώτη ἀρχή δργανώσεως στή Βίβλο

«Στό βιβλίο τῆς Ἐξόδου βρίσκουμε τόν Ιοθόρ νά δίνη στόν γαμπρό του, τόν Μωϋσῆ κάποια σωστή διοικητική συμβουλή γύρω ἀπό τίς ἀρχές δργανώσεως, δπως τό εύρος ἐλέγχου — Span of control — (πού είναι ἔνας κομψός δρος γιά τό πόσους ἀνθρώπους μπορεῖ νά διοική κάποιος, δηλαδή θέματα διοικητικῆς ἀποκεντρώσεως καί μεταβιβάσεως ἔξουσίας).

Μ’ ἄλλα λόγια δ Ιοθόρ ἔγινε ἀπό τούς πρώτους ἀναλυτές δργανώσεως, γράφει δ Δρ. Εύ. Κατσιούλας, στό βιβλίο του «Management» τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος καί συμπεριφορά», Αθῆναι 1976, σελ. 47.

1. ΠΕΡΙ ΕΒΡΑΙΩΝ

23ον Πληροφοριακόν Δελτίον τοῦ Τύπου

Η ΑΝΑΖΩΠΥΡΩΣΙΣ ΤΟΥ ΧΙΤΛΕΡΙΣΜΟΥ

Συνεχίζονται τά δημοσιεύματα τοῦ τύπου (Βλ. σχετικῶς προηγούμενον 22ον Πληροφοριακόν Δελτίον) γιά τήν άναζωπύρωσι τοῦ μύθου τοῦ Χίτλερ καί τοῦ χιτλερισμοῦ στή Γερμανία:

♦ Στό «Βῆμα» (28/9) δ. Μ. Ράπτης σέ ἀνταπόκρισί του μέ τίτλον «Η Γερμανία φοβίζει πάλι τήν Εύρωπη» γράφει γιά «μιά ἔντεχνη ἐπίμονη προπαγάνδα ἀπό τόν Τύπο, τά βιβλία, τόν κινηματογράφο νά παρουσιάσει τόν Χίτλερ πιό «ἀντικειμενικά»... σάν ἔνα γνήσιο ἐκφραστή τοῦ πανγερμανισμοῦ, τοῦ καθαυτό γερμανικοῦ ἐθνικισμοῦ, πού ἀποσκοποῦσε, νά δημιουργήσει τό «Μεγάλο Ράιχ», σπάζοντας τά προαιώνια δεσμά μέ τά δποῖα Έβραϊοι, ξένοι καί βάρβαροι κάθε λογῆς, ἔχθροί τοῦ μεγαλείου τῆς Γερμανίας προσπάθησαν νά τήν ἀλυσσοδέσουν, ἐμποδίζοντας τήν ἔξαπλωση τοῦ «πολιτισμοῦ» της σ' δλόκληρη τήν Εύρωπη».

♦ 'Η «Ἐστία» (28/9) ἀναφερομένη σέ βιβλίον τοῦ Βρεταννοῦ ιστορικοῦ συγγραφέως Ντ. "Ιρβινγκ δτι «δ Χίτλερ δέν διέταξε τήν ἔξολόθρευσι τῶν Έβραίων, ἀλλά τήν ἐπληροφορήθη κατά τά τέλη τοῦ 1943» γράφει: «Ομολογουμένως ἀπροσδόκητος ἡ «ἀποκάλυψις», εἰς τήν δποίαν προβαίνει μέ τόσην καθυστέρησιν δέν λόγω "Ἄγγλος Ιστορικός... μυθιστοριογράφος. Καί εἰς τά δσα ἰσχυρίζεται θά ἡμποροῦσεν, ἵσως, νά προσθέση κανείς, δτι δχι μόνον τήν ἔξολόθρευσιν τῶν Έβραίων δέν ἐγνώριζεν δ Χίτλερ, ἀλλ' οὔτε καί τήν... κήρυξι τοῦ πολέμου, τήν δποίαν ἐπληροφορήθη... δλίγον πρό τῆς αύτοκτονίας του!»

♦ Στό μεταξύ, τό συμβάν στό Πανεπιστήμιο τῶν Γερμανικῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, δπου δυτικογερμανοί λοχαγοί ἔκαναν, στίς 16 Φεβρουαρίου ἔνα συμβολικό «κάψιμο Έβραίων», ἀπησχόλησε τό σύνολον τοῦ ἀθηναϊκοῦ τύπου. "Οπως ἀναφέρεται στό ἀντισημιτικό ἐπεισόδιο τοῦ στρατιωτικοῦ πανεπιστημίου πῆραν μέρος δκτώ ἔως δέκα ἀξιωματικοί, οί δποῖοι στή διάρκεια ἐνός πάρτυ, στή φοιτητική λέσχη, χαιρετοῦσαν ναζιστικά, τραγούδησαν τό ναζιστικό ὕμνο καί ἔκαψαν σέ καλάθια ἀπορριμμάτων χαρτιά, στά δποῖα ἥταν γραμμένη ἡ λέξη «Έβραϊος». "Ηδη, οί ἀξιωματικοί αύτοί ἀπετάχθησαν ἀπό τίς τάξεις τοῦ στρατοῦ.

♦ Σέ ἀνταπόκρισι, τέλος, ἀπό τή Βόννη τοῦ κ.Β. Μαθιοπούλου «Τά Νέα» (19/10) ἀναρωτῶνται ἄν δ «Νεοναζισμός ἀποτελεῖ κίνδυνο ἥ... μόδα».

Ο ΤΡΑΓΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Μέ τόν τίτλον αύτόν ἡ «Γυναίκα» (12/10) δημοσιεύει τό παρακάτω σχόλιον:

«Τά «Χρονκά» είναι τό μηνιαῖο «Οργανο τοῦ Ίσραηλιτικοῦ Συμβουλίου τῆς Έλλάδος» καί τό περιεχόμενό του ἀναφέρεται στά ζητήματα πού ἀπασχολοῦν τήν ἐβραϊκή κοινότητα τοῦ τόπου μας. Τό τεῦχος πού μᾶς ἐστάλη είναι τό ύπ' ἀριθ. 1 τοῦ 1977 καί ἔξεδόθη μέ τήν εύκαιρια τοῦ Νέου Θρησκευτικοῦ "Ετους τῶν Ίσραηλιτῶν πού είναι τό 5738!... Τόσο βαθιά μέσα στούς αἰώνες μετράει ἡ ὑπαρξη τοῦ ἐβραϊκοῦ στοιχείου. 'Απ' τό ἄρθρο του «2.000 χρόνια μαζί» μαθαί-

νουμε δτι ἡ ἐγκατάσταση τῶν Έβραίων στό "Αργυς καί τή Χαλκίδα ἔγινε τό 1500 π.Χ., ἡ Συναγωγή τῆς Αγίανας ίδρυθηκε στή 2η π.Χ. ἐκατοντηρίδα, ἀλλοι δμως τοποθετοῦν τήν ἐγκατάσταση τῶν Ίσραηλιτῶν στήν Έλλάδα στόν 3ο μ.Χ. αἰώνα.

Συνύπαρξη αἰώνων ἀνάμεσα στό ἐλληνικό καί ἐβραϊκό στοιχεῖο, κοινές οι προσπάθειες, κοινὲς καί οι θυσίες στά φοβερά χρόνια τῆς Κατοχῆς. Τό περιοδικό παραθέτει πίνακα τῆς ἀπίστευτης γενοκτονίας πού ύπεστησαν οι Έβραϊοι στήν Έλλάδα ἀπό τούς χιτλερικούς κατακτητές, τί ὑπῆρχε προηγουμένως σέ ἐλλη-

νικές πόλεις καί τί άπέμεινε τελικά σέ αποτέλεσμα από τό έβραϊκό στοιχεῖο μετά τό ναζιστικό διωγμό:

Θεσσαλονίκη 56.000/1.950	Λάρισα 1.120/726
Βέροια 460/131	Βόλος 872/645
Καστοριά 900/35	Τρίκαλα 520/360
Φλώρινα 400/64	Γιάννενα 1.850/163
Σέρρες 600/3	Άρτα 384/60
Καβάλα 2.100/42	Πρ. Πάτρ. 250/15
Δράμα 1.200/39	Άγρινο 1.265/152

Ξάνθη 550/6	Αθήνα 3.000/4.930
Άλιμος 140/4	Χαλκίδα 225/170
Κομοτηνή 819/28	Χανιά 350/7
Διδυμότειχο 900/33	Ζάκυνθος 275/275
N. Όρεστ. 197/3	Κέρκυρα 2.000/185

Έδω τελειώνει διαρκής κατάλογος. Συνολικά άπο 77.000 χάθηκαν 67.000 περίπου Έβραϊοι τῆς Ελλάδος».

«Ταχυδρόμος»

Ρεπορτάζ μέ τίτλον «Τά κορίτσια τοῦ Χριστοῦ», πού είναι μέλη μιᾶς θρηκευστικῆς αίρεσεως ἀντισημίτριες καί ἀντικομμουνίστριες καί ἐκδιδούνται «ἐπί χρήμασι» γιά χάρι τοῦ... Χριστοῦ. (29/9).

«Καθημερινή»

Μέ τόν τίτλον «Τά εἶπαν όλα!» δημοσιεύται τό παρακάτω ἀνέκδοτον: «Τέσσερις Έβραϊοι ἔχουν ἐκφράσει τό νόημα τοῦ κόσμου, σύμφωνα μέ τίς τελευταῖες καί, κάπως, πρακτικές ἀντιλήψεις. 'Ο πρῶτος ἀπ' αὐτούς, δι Χριστός, ἔχει διδάξει δτι, δλα τά προβλήματα λύνονται μέ τήν καρδιά. "Ενας ἄλλος, δι Κάρλ Μάρξ, ύποστήριξε δτι δλα τά προβλήματα είναι ζήτημα στομαχιοῦ. "Οχι, εἶπε, λίγα χρόνια ἀργότερα, ἔνας διάσημος διμόθρησκός τους, δι Φρόντ. Πρέπει νά τά τοποθετήσουμε... λίγο παρακάτω». "Ενας ἄλλος διάσημος υίος τοῦ Ισραήλ, δι Αϊνστάϊν, ἐπεσήμανε δτι δλα, είναι... σχετικά» (7/10)

Τό ἀνέκδοτον αύτό τό ἐπικρίνει δι «Σωτήρ» (δργανον τῆς διμωνύμου 'Αδελφότητος Θεολόγων) δτι ἀποβλέπει «είς μίαν ἀτμόσφαιραν προβολῆς τοῦ Ισραήλ» (19/10).

«Οἰκονομικός Ταχυδρόμος»

Θεοκρατικῆς ἐμπνεύσεως «'Οδηγοί» (κατάλογοι διευθύνσεων) πού παρακινοῦν τούς καταναλωτές νά ύποστηρίζουν τίς ἐπιχειρήσεις τῶν διαφημιζομένων σ' αὐτούς «ἀναγεννημένων Χριστιανῶν» πού ἔχουν ἐκδοθῆ σέ 50 περίπου ἀμερικανικές πόλεις καί ἔχουν προκαλέσει τήν ἐντονο ἀντίθεσι ιουδαϊκῶν καί σημαντικῶν χριστιανικῶν διμάδων σέ πολλές ἀπό τίς κοινωνίες αύτές (6/10).

«Καθημερινή»

Μιλώντας στήν Αθήνα στό Συνέδριον γιά τό Μέλλον τῆς Δημοκρατίας δι Ιρλανδός Μάκ Μπράϊντ τόνισε δτι «γιά ἐγκλήματα δπως ἐκεῖνα τῶν Ναζί κατά τῶν Έβραίων καί τῶν Αμερικανῶν στό Βιετνάμ ύπάρχει ἡ εύθυνη τῶν λαῶν πού τά ἀνέχθησαν» (7/10).

«Οἰκονομικός Ταχυδρόμος»

Μέ ἀφορμή τό βιβλίον «Οι Αρμένιοι, δι ιστορία μιᾶς γενοκτονίας» γράφει δτι δι η πρώτη συστηματική γενοκτονία στήν ιστορία τῆς ἀνθρωπότητος ἥταν τῶν Αρμενίων: ἐπί συνόλον 2 ἑκατομμυρίων Αρμενίων τῆς Τουρκίας ἔχετελέστησαν 1.200.000! Κι δημως, προσθέτει, δι γενοκτονία αύτή δέν ἀπεδοκιμάσθη ἀπό τήν διεθνή κοινή γνώμη, ἐνῶ, ἀντιθέτως δι γενοκτονία τῶν Έβραίων (ἄλλα καί μή Έβραίων — αύτό πάντα ἐπιμελῶς ἀγνοεῖται) ἀπό τούς Γερμανούς ἀποδοκιμάζεται. "Αν ἀντί Έβραίων (δι Χίτλερ) φούρνιζε χριστιανούς, κομμουνιστές, ἀναρχικούς, ρώσους ἡ παλαιστινίους ποιός θά ἐνδιαφέρονταν;» (Τό σχόλιον μέ σχετική φωτογραφία είναι ἐμμέσως ἀντισημιτικόν)

ΠΕΡΙ ΙΣΡΑΗΛ

‘Η ἐπίσκεψις τῆς κ. Ρ. Γιαγκλόμ (προέδρου τῆς Wizo) στήν Αθήνα

‘Η κ. Ράγια Γιαγκλόμ σέ συνέντευξι τύπου πού ἔδωσε, μέ τήν εύκαιρια τῆς ἀφίξεώς της στήν Αθήνα, ἀνεφέρθη στή θέσι τῆς γυναίκας στό Ισραήλ καί στό

ἔργον τῆς WIZO γιά τήν προαγωγή τῆς έβραϊκῆς ἐκπαιδεύσεως, γιά τή διατήρησι καί ἐνίσχυσι τοῦ δεσμοῦ μεταξύ τοῦ Παγκοσμίου Έβραϊσμοῦ καί τοῦ Κράτους τοῦ Ισραήλ, στή συμβολή γιά τή γεφύρωσι τοῦ κοινωνικοῦ χάσματος καί στήν γενική ἐξύψωσι τῆς θέσεως τῆς γυναίκας.

‘Αθηναϊκός τύπος

‘Εξήντα βαμβακοκαλλιεργητές άπό όλα τά βαμβακοπαραγωγικά διαμερίσματα της ‘Ελλάδος έπεισκέφθησαν άπό 6 – 14 Οκτωβρίου τό ‘Ισραήλ, στά πλαίσια προγράμματος του Όργανισμού Βάμβακος γιά τήν έκσυγχρόνιση σέ όλους τούς τομεῖς τής καλλιέργειας βαμβακιού.

Έγκριθηκε έπισης ή άποστολή τριών γεωπόνων τοῦ Όργανισμού πού συνόδευσαν τούς παραγωγούς στό ‘Ισραήλ. Παράλληλα οι γεωπόνοι τοῦ δργανισμοῦ μελέτησαν καί θέματα τής άρμοδιότητάς τους καί είδικώτερα: Όργανωσι τής ταξινομήσεως καί τυποποιήσεως τοῦ βαμβακιού, έκμηχάνιση τῶν καλλιέργειῶν, δργάνωσι τής φυτοπροστασίας κ.ἄ.

«Βῆμα»

Σέ αρθρον τῆς Β. Τσουδεροῦ μέ τίτλον «Βασανιστήρια κι άνθρωπινα δικαιώματα...» άναφέρεται τό ‘Ισραήλ, μαζί μέ τή Ν. Αφρική καί τήν Τουρκία, σάν χώρα πού κακομεταχειρίζονται ώρισμένους άλλοεθνεῖς κρατουμένους (4/10).

«Θεσσαλονίκη»

Οι Κύπριοι μποϊκοτάρησαν ἔκθεσι ‘Ισραηλινῶν προϊόντων, πού ἔγινε στό «Χίλτον» τῆς Λευκωσίας καί γιά τήν δοπία διαμαρτυρήθησαν τό σοσιαλιστικό καί τό κομμουνιστικό κόμμα τῆς Κύπρου (7/10).

«Βῆμα»

Σέ αρθρον τοῦ Γ. Ρωμαίου γιά τό διήμερον συμπόσιον τῆς Ρόδου γιά τίς σχέσεις τῶν ‘Αραβικῶν καί Μεσογειακῶν χωρῶν ἀναφέρεται ὅτι: «‘Αναμφισβήτητα τό πιό ἐνδιαφέρον θέμα τοῦ Συμποσίου ἦταν ή στρατηγική καί πολιτική σημασία τῆς Μεσογείου καί τῆς Μέσης Ανατολῆς. Δυστυχῶς δι καθηγητής κ. Ρόη Μακρίδης – συνεργάτης τοῦ «Βήματος» – ἀπό τούς πιό είδικούς σέ θέματα στρατηγικῆς ἔκρινε ὅτι τό Συμπόσιο δέν ἦταν ἀντιπροσωπευτικό λόγω μή προσκλήσεως ‘Ισραηλινῶν εἰδικῶν καί ἀποχώρησε» (12/10).

«Ἐλευθεροτυπία»

Δημοσιεύει ἔκθεσεις τοῦ ‘Ερυθροῦ Σταυροῦ περί 200 ἐπισήμων καταγγελιῶν βαναύσου μεταχειρίσεως ή βασανισμοῦ ‘Αράβων αἰχμαλώτων (12/10).

«Νέα»

Κανένα θέμα δέν προκύπτει γιά τή Σοβιετική Κυβέρνησι ἀπό τό ὅτι στούς ‘Ολυμπιακούς Άγωνες τοῦ 1980, στή Μόσχα, θά συμμετάσχουν τό ‘Ισραήλ καί ή Χιλή, χῶρες μέ τίς δοποίες ή Σοβ. ‘Ενωσις δέν διατηρεῖ διπλωματικές σχέσεις, δήλωσε Ρώσος ἀρμόδιος (11/10).

«Ριζοσπάστης»

‘Η Κ.Ε. τῆς «‘Ενωσης Κομμουνιστικῆς Νεολαίας ‘Ισραήλ» προσεκάλεσε τό Κ.Σ. τῆς KNE στό 11ο Συνέδριον της, πού θά γίνη ἀπό 8 – 10 Δεκεμβρίου στό ‘Ισραήλ (20/10).

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΣΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

*MOSHE DAYAN: STORIA DELLA MIA VITA (Μιλᾶνο 1977, ἔκδόσεις MON DADORI) Αύτοβιογραφία τοῦ Μοσέ Νταγιάν, πού ἔχει τό πλεονέκτημα νά προχωρῇ μέ ρυθμόν μυθιστορήματος. «Τό μυθιστόρημα αύτό εἶναι καί ή νεανική ήλικία ἐνός λαοῦ πού θέλει νά μείνη δρθιος, πάση θυσία, ἐνός λαοῦ πού ἀποτελεῖται, κατ’ ἀνάγκην, ἀπό στρατιώτες. Στρατιώτες πού εἶναι ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά»

*MATT GOLAN: LES NEGOCIATIONS SECRETES DE HENRY KISSINGER Au PROCHE - ORIENT (Παρίσι 1977, ἔκδόσεις R. LAFFOND): Τό βιβλίο αύτό ἦταν ἐπί πολλούς μῆνες ἀπαγορευμένο ἀπό τήν ίσραηλινή λιγοκρισία. ‘Αποκαλύπτει τίς μυστικές πλευρές τῆς πολιτικῆς τοῦ Κίσσινγκερ μέ αύστηρή στάσι τοῦ συγγραφέως ἀπέναντί του καί χωρίς ἐπιείκια γιά τούς ‘Ισραηλινούς.

‘Από τή ζωή τῶν Κοινοτήτων

Έπιτακτικό καθῆκον

“Ενα άπό τά προβλήματα πού άπασχολεῖ συνεχῶς τήν Κοινότητα είναι καί ή εσπραξη τῶν διαφόρων οἰκονομικῶν ύποχρεώσεων τῶν μελῶν της. “Εγινε μιά μεγάλη προσπάθεια γιά νά γίνει κατανοητό άπό τά μέλη μας ότι ή συνεργασία τους καί ή έγκαιρη έκπληρωση τῶν ύποχρεώσεών των είναι άπαραίτητος γιά τήν δημαλή λειτουργία τής Κοινότητας. Διαπιστώσαμε μέ χαρά πώς τό μεγαλύτερο ποσοστό τῶν δημοθρήσκων έδειξε κατανόηση καί προθυμία, πρᾶγμα γιά τό δημοσίο τούς εύχαριστοῦμε θερμά.

Δυστυχῶς, δημοσίες, ύπάρχει μιά μικρή μερίδα μελῶν πού δείχνει μιά άδιαφορία λυπηρή. Είδικώτερα έκεινα τά μέλη πού άρνοῦνται νά έκπληρωσουν τίς ύποχρεώσεις των μέ τή δικαιολογία ότι δέν συμφωνοῦν μέ τήν πολιτική τής Κοινότητας ή διότι κάποιος ή κάποιοι τού Δ.Σ ή τῶν ύπηρεσιών τής Κοινότητας δέν είναι τής άρεσκείας των. Άναρωτιόμαστε ἀν αύτοί οι δημόθρησκοι δέν μποροῦν ή δέν θέλουν νά άντιληφθοῦν ότι δη τρόπος αύτός τής άντιπολιτεύσεως (έάν αύτός είναι δη σκοπός τους) δέν φέρει κανένα θετικό άποτέλεσμα παρά μόνον δυσκολίες γενικά στήν Κοινότητα.

Τό οιδήποτε Κ.Σ είναι φυσικό νά μήν έχη πάντα τήν δημόφωνη γνώμη δλου τού πληθυσμού καί άλλοι-μονο ἀν δη καθένας πού δέν συμφωνεῖ μέ τήν διοίκηση νά μή έκπληρώνη τίς ύποχρεώσεις.

Μιά τέτοια τακτική έκτός πού είναι άντιθετη πρός τό δημοκρατικό πνεῦμα τής συνεργασίας καί άδικη έναντι τής πλειοψηφίας τῶν μελῶν τής Κοινότητάς μας, δημιουργεῖ ταυτόχρονα καί δυσαρέσκειες πού σέ τελευταία άνάλυση άπογοητεύει κάθε έργαζόμενο γιά τήν Κοινότητα.

Είμαστε βέβαιοι πώς έστω καί τήν τελευταία στιγμή θά άντιληφθοῦν πόσο λανθασμένη είναι ή τακτική τους αύτή καί θά σπεύσουν νά έκπληρωσουν τό καθήκον τους.

*

Νέος Μαντρίχ νεολαίας άπό τό Ισραήλ

‘Αφίχθη δη μετακληθείς άπό τό Ισραήλ νέος Μαντρίχ Νεολαίας κ. Jacques Ferrara καί άνέλαβε τά καθήκοντά του.

Τό Κοινοτικό Συμβούλιο είναι πολύ αίσιόδοξο ότι στό πρόσωπο τού κ. Ferrara ή Νεολαία μας θά βρεῖ τόν δόηγό της πού θά τή βοηθήσει νά άκολουθήσει τό σωστό δρόμο γιά νά διατηρήσει τούς πατροπαρά-

‘Αναδιάρθρωση Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κ.Ι.Σ

Μετά τήν άναδιάρθρωση τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, πού έγινε στή συνεδρίασή του τής 20ής Οκτωβρίου, τό προεδρεῖο τοῦ Συμβουλίου συγκροτήθηκε ώς άκολούθως:

Δανιήλ Ίωσ. Άλχανάτης Πρόεδρος, Άλβέρτος Κόβο Αντιπρόεδρος, Ίωσήφ Λόβιγγερ Αντιπρόεδρος, Μίνως Έλιέγερ Γεν. Γραμματεύς, Ισαάκ Χατζῆς Γεν. Ταμίας, Σάββας Χαγουέλ Άναπλ. Γεν. Γραμματέα, Άλεξανδρος Άλκαλαί Άναπλ. Γεν. Ταμία.

δοτους δεσμούς της μέ τίς Εβραϊκές Παραδόσεις, νά τής έμνεύσει καί νά τονώσει τά αίσθήματα άγάπης πρός τά Εβραϊκά ίδεώδη, χωρίς νά έλθη σέ σύγκρουση μέ τά σύγχρονα ρεύματα, τό πνεῦμα καί τίς έξελίξεις τής έποχής. Ή μόρφωση καί ή πεῖρα τοῦ κ. Φερράρα έγγυωνται τήν έπιτυχία του. Ή Κοινότητα ζητάει άπό δλους δσους μποροῦν καί πρό παντός άπό τούς νέους νά βοηθήσουν τήν προσπάθειά του.

*

‘Ο έορτασμός τής έθνικής έπετείου τής 28ης Οκτωβρίου

‘Ο έορτασμός τής 28ης Οκτωβρίου έγινε τήν Τετάρτη 26.10.1977 ώρα 8 μ. μ.στό Κοινοτικό Κέντρο Αθηνῶν, συγχρόνως μέ τήν έναρξη λειτουργίας τού Κοινοτικοῦ Κέντρου γιά τήν χειμερινή περίοδο 1977/78.

*

‘Έναρξη λειτουργίας τής Εβραϊκής συλλογῆς

Τήν Κυριακή 6 Νοεμβρίου 1977 έγινε ή έναρξη τής λειτουργίας τής ΕΒΡΑΪΚΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ, στήν δδό Μελιδώνη 5, τού πρώτου καί μοναδικοῦ στήν Ελλάδα ίδρυματος τού είδους αύτοῦ.

*

‘Ένοικίαση τοῦ γ’ δρόφου τοῦ άκινήτου τής δδού Βησαρίωνος & Σίνα

Μετά άπό κοπιαστικές διαπραγματεύσεις έπηλθε συμφωνία γιά τήν ένοικίαση τοῦ γ’ δρόφου τοῦ άποκτηθέντος πρόσφατα άπό κοινοῦ μέ τό ΚΙΣ καί τίς

'Ιουδαιϊκά Θέματα

Η ΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΜΗ - ΕΒΡΑΙΩΝ ΣΤΗΝ ΙΟΥΔΑΪΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

**Οι σχέσεις των Ἑβραίων μὲ τούς μή -
Ἑβραίους στήν καθημερινή ζωή**

Τό θέμα πού θά διαπραγματευθοῦμε σ' αύτή τη σειρά τῶν ἄρθρων διδασκαλία εἶναι ἡ Ἰουδαϊκή καί ἀντίληψη γιά τόν μή - Ἐβραῖο, δπως αύτή παρουσιάζεται μέσα ἀπό τά κείμενα τῆς Ἐβραϊκῆς Βίβλου καί, κυρίως, δπως αύτή ἐπεξηγεῖται καί διδάσκεται ἀπό τούς Σοφούς νομοδιδάσκαλους τοῦ Ταλμούδ καί τήν ἐν γένει ραββινική λογοτεχνία.

Πρίν άρχισουμε τήν άνάπτυξη τοῦ Θέματος εἶναι ἀ-
παραίτητο νά ἔξηγήσουμε μέ δυό λόγια, τί ἦταν ἐκεῖ-
νο πού μᾶς ὥθησε νά διαπραγματευθοῦμε τήν περί-
μή - 'Εβραίου διδασκαλία τοῦ 'Ιουδαϊσμοῦ.

‘Ο 20ός αιώνας, στόν δποῖο συνηθίζουμε νά ἀπονέμουμε τό δάφνινο στεφάνι τοῦ φωτός καί τοῦ πολιτισμοῦ, διανύει, δυστυχῶς, τό τελευταῖο τέταρτο τοῦ βίου του σέρνοντας πίσω του τόν πικρό πόνο τῆς ἀπογοητεύσεως γιά τόν κάθε εἰλικρινῆ ἔραστή τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Ἀλήθειες, πού δ καθένας μας πίστεψε ὅτι εἶχαν ἀπό πολλοῦ καταστεῖ κτῆμα τῆς πνευματικῆς κληρονομίας ὅλης τῆς πολιτισμένης ἀνθρωπότητος, τίθενται καί πάλι ύπό ἀμφισβήτηση. Οι μισαλλόδοξοι τοῦ παρελθόντος, πού ὅλοι εἶχαμε πιστέψει ὅτι εἶχαν ἐκλείψει, γιορτάζουν περιχαρεῖς τή νεκρανάστασή τους.

Περισσότερο ἀπό δλους, οἱ Ἑβραῖοι εἶναι ἐκεῖνοι πού πλήπονται σφοδρότερα ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς νέας ὁπισθοδρόμισης τοῦ πολιτισμοῦ.

‘Ο ἀντισημιτισμός ξανασηκώνει ἀπειλητικά τό κεφάλι του καί τά γεγονότα κι οἱ ἐμπειρίες τοῦ πρόσφατου παρελθόντος, παγκοσμίως, ἀποδεικνύουν ὅτι μιά μερίδα ἀνθρώπων δέν ἔχουν ἀκόμη γιατρευτεῖ ἀπό ἐκείνη τήν κοινωνικό - πάθολογική ἀσθένεια πού τόσο ἐπιτυχῶς ἀποκάλεσε, ἔδω καί ἐκατο - πενήντα περίπου χρόνια, δὲ **Λέων Πίνσκερ** ὡς «ἐβραιοφοβία». Πάλι προβάλλεται δὲ ... «ἐβραϊκός κίνδυνος» πού ἀπειλεῖ τήν Οἰκουμένη. Κάθε τι στραβό καί ἀνάποδο, ἀποδίδεται στά «ὕπουλα καί καταχθόνια σχέδια τῆς ἐβραϊκῆς κεφαλαιοκρατίας», «τῆς Ἰσραηλινῆς ἀποικιοκρατίας» καί τοῦ «σιωνιστικοῦ ρατσισμοῦ».

Ἐξ αἰτίας τῆς στενῆς συγγένειας ἢ μᾶλλον τῆς ταυτόπτος τῶν ἐννοιῶν: λαός, ἔθνος, θρησκεία πού ύ-

πάρχει στόν Ἑβραϊσμό, δέν ἦταν δυνατόν νά μή στραφοῦν τά φαρμακερά βέλη τοῦ ἀντισημιτισμοῦ καί κατά τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καί τῶν Ἱερῶν βιβλίων του, κυρίως δέ κατά τοῦ Ταλμούδ.

“Οπως καί κατά τό παρελθόν, ἔτσι καί σήμερα ἡ προκατειλημμένη ἀμάθεια σπεύδει πάντοτε νά «ἀνακαλύψει» στό Ταλμούδ καί στίς ἀρχαῖες διδασκαλίες τῶν Ραββίνων τήν πηγή καί τή ρίζα κάθε κακού, γιά τό δποϊο κατηγοροῦνται κατά καιρούς οἱ Ἐβραῖοι. Αὐτή ἡ μέθοδος εἶναι, ἄλλωστε, προσοδοφόρος. Καί τοῦτο γιατί ἀκόμα καί ἄτομα πού διάκεινται εὔνοϊκά πρός τούς Ἐβραίους, μή ἔχοντας τίς γνώσεις νά ἀντικρούσουν ἢ νά διαψεύσουν αύτές τίς κατηγορίες - μιά κι' ἀφοροῦν ἔνα τόσο μακρυνό καί ἄγνωστο γι' αύτούς κείμενο, καταντοῦν, τελικά, εὕκολη λεία τῶν διασπορέων τοῦ μίσους.

Φράσεις δημοτικές: «τό Ταλμούδ διδάσκει τόν Ἑβραϊό νά μισεῖ και νά περιφρονεῖ τούς Χριστιανούς», «νά θεωρεῖ αύτούς ως κατώτερα ἀνθρώπινα πλάσματα», «τό Ταλμούδ διδάσκει και προάγει τίς φυλετικές διακρίσεις» και πλήθος άλλων διεστρεβλομένων ἐννοιῶν ἀπό κατ' ἐπιλογή φράσεις, ἔχουν καταστεῖ ἀναπόσπαστο τμῆμα τοῦ ὑβρεολογίου τῶν συγχρόνων ἀντισημιτικῶν ἐκδόσεων (πού πάντα θέλουν νά θεωροῦνται «ἐπιστημονικές»!!!).

“Οσον άφορά τήν Ιστορία τοῦ Ταλμούδ, από τῆς έμφανίσεώς του στόν κόσμο, ύπηρξε πάντα δ στόχος ἀναρίθμητων κακόβουλων καί ἀνεύθυνων ἐπιθέσεων. ‘Ο Emmanuel Deutch ἔγραψε τό 1867:

◆ «Τό Ταλμούδ εἶχε τὴν ἕδια μοίρα μὲ τὸν Ἐβραῖο. Ἐχει ἀπαγορευθεῖ καὶ ἔξορισθεῖ καὶ ξ-
χει, ἐπανειλημμένως, παραδοθεῖ στίς φλόγες
τῆς ἀμάθειας καὶ τῆς μισαλλοδοξίας. Βασιλεῖς

Κατ. Δείκτες

הפלאהך לגמר ולבאתה בונדרין להבטל מאנחה . גז
אלמדת תורה הרבה נרכשת לך טבר הרבה יבואנו דיא
בעל מלאכתך שיטלם לך טבר פצלתך . ידע שמתן
שברות שלבידיות לנצח :

21 Όύτος ἔλεγεν· Δὲν εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ περα-
τώσῃς τὸ δργον, ἀλλ' οὐδὲ εἶσαι ἐλεύθερος νὰ πα-
ρατηθῆις τούτου· εἴπαν ἐμελέτησεπολὺν Νόμον, θὰ
δοῦθη εἰς σὲ μισθὸς πολὺς· διότι (εἶναι) πιστὸς ὁ
Ἐργοδότης σου, ὅπτις θὰ ἀποτίσῃ εἰς σὲ τὴν ἀμοι-
βὴν τῆς ἐργασίας σου· καὶ γίνωσκε ὅτι ἡ παροχὴ τῆς
ἀμοιβῆς τῶν δικαιῶν (θὰ γίνη) ἐν τῷ μετανοίη τοῦ

21. ἐν τῷ μελλόντι τοῦ πατρὸς καθολ., ἐν τῷ σογίου.

καὶ αὐτοκράτορες, Ἱεράρχες καὶ ἀντί - Ἱεράρχες συναγωνίσθηκαν μεταξύ τους στή διατύπωση ἀναθεμάτων ἐναντίον του, καὶ στήν ἔκδοση διαταγμάτων γιά τήν κατάσχεση καὶ τήν καταστροφή τοῦ ταλαίπωρου αύτοῦ ἔργου».

·Υπάρχουν Διακρίσεις στόν Ἰουδαϊσμό;

Στόχος τοῦ ἄρθρου μας εἶναι νά άνασκευάσουμε αύτές τίς κακόβουλες συκοφαντίες παραθέτοντας μερικές χαρακτηριστικές διδασκαλίες τοῦ Ταλμούδ, αύτό το μνημειώδες ἔργο τῆς Ἐβραϊκῆς διανόησης, πού ἀφοροῦν τίς ἀντιλήψεις καὶ τίς θέσεις τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ σέ δτι ἀφορᾶ τίς σχέσεις μας μέ τόν μή - Ἐβραϊκό κόσμο.

Θά ξεκινήσουμε κάνοντας μιά γενική παρατήρηση: Στή Βίβλο καὶ γενικά στήν Ἰουδαϊκή νομολογία, συναντοῦμε δρισμένες διατάξεις πού ἀπό πρώτη ὅψη μποροῦν νά θεωρηθοῦν δτι διακρίνουν καὶ ξεχωρίζουν μεταξύ τοῦ Ἐβραίου καὶ τοῦ μή - Ἐβραίου, καὶ νά δημιουργήσουν ἔτσι τήν ἐντύπωση δτι δ τήν Ἰουδαϊσμός, πράγματι, ξεχωρίζει καὶ θεωρεῖ τόν μή - Ἐβραῖο σάν ἀνθρωπο κατώτερο. Τό Ἰουδαϊκό δίκαιο π.χ., δέν ἀποδέχεται σέ πολλές περιπτώσεις τή μαρτυρία τοῦ μή - Ἐβραίου γιά ζητήματα τῆς ἀπόλυτης δικαιοδοσίας του, δηλαδή, ἐπί θεμάτων θρησκευτικῶν, (λ.χ. σάν μάρτυρες τῆς Ιεροτελετῆς τοῦ γάμου). Σ' αύτές τίς περιπτώσεις μόνο δ Ἐβραῖος ἔχει τό δικαίωμα νά καταθέσει ἐνώπιον τοῦ **Μπέθ - Ντίν**, τοῦ Ἰουδαϊκοῦ θρησκευτικοῦ δικαστηρίου.

Μπορεῖ μιά παρόμοια διάταξη νά σημαίνει δτι δ τήν Ἰουδαϊσμός, πράγματι, ἀμφιβάλλει γιά τή φιλαλήθεια τοῦ μή - Ἐβραίου; Μήπως, δ Ἰουδαϊκός νόμος θεωρεῖ τόν μή - Ἐβραῖο σάν ἀτομο κατώτερης ὑποστάσεως καὶ τιμιότητας; "Ἐνα παρόμοιο συμπέρασμα εἶναι τελείως ἀνυπόστατο καὶ εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετο μέ τήν Ἰουδαϊκή ἀντίληψη, περί τῆς ἴσοτητος δλων τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ ἔξηγηση εἶναι ἀπλή: δπως γιά τήν τέλεση μιᾶς θρησκευτικῆς λειτουργίας ἀπαιτεῖται, σύμφωνα μέ τόν Ἰουδαϊκό νόμο, ἡ παρουσία δέκα (10) ἐνήλικων Ἐβραίων ἀνδρῶν, (οὔτε καὶ ἡ Ἐβραία γυναίκα δέν μπορεῖ νά ύπολογισθεῖ γιά τή συμπλήρωση αύτοῦ τοῦ ἀριθμοῦ, τοῦ Μινιάν), ἔτσι κι ἔνα Ἐβραϊκό θρησκευτικό δικαστήριο, πού συνεδριάζει ἐπί θρησκευτικῶν ζητημάτων, ἀποδέχεται μόνο τή μαρτυρία ἔκεινη πού προέρχεται ἀπό ἔναν Ἐβραῖο μάρτυρα.

Παρόμοιες διατάξεις δέν πρέπει νά μᾶς ξενίζουν. "Ολα τά Συντάγματα, ἀκόμη καὶ πιό προοδευτικῶν κρατῶν, ἔχουν κάποια διάταξη πού δρίζει δτι στίς κοινοβουλευτικές ἐκλογές, ἡ ἄλλες ἐπίσημες ἐκλογές, δικαίωμα ψήφου **ἔχουν μόνο οι πολῖτες τοῦ κράτους**. Ἀντιθέτως, οι ξένοι ύπήκοοι, ἀσχετα ἀπό τό χρόνο πού ζοῦν σέ ἔκεινη τή χώρα, δέν ἔχουν δικαίωμα ψήφου.

Οι διάφοροι συνταγματικοί χάρτες δέν κρίνουν ἐδῶ τήν καταλληλότητα ἡ τή μή καταλληλότητα τῶν διαφόρων ἀλλοδαπῶν. Ἀπό τή φύση τῶν πραγμάτων δέν γίνεται ἡ ψήφος τους ἀποδεκτή. Μέ τό αύτό ἀκριβῶς πνεῦμα καὶ τό Ἰουδαϊκό δίκαιο δέν μπορεῖ, ἀπό

τή φύση του, νά δεχτεῖ τήν μαρτυρία ἐνός ἀλλόθρου.

·Ηθικοί Κανόνες πού διέπουν τής Σχέσεις μας μέ τούς μή - Ἐβραίους

"Οταν μιλᾶμε γιά τήν περί μή - Ἐβραίου διδασκαλία τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ἔρχεται αύτομάτως στό νοῦ ἐκεῖνος δ περίφημος Βιβλικός στίχος τοῦ Λευϊτικοῦ (19:18), τοῦ **«ἄγάπα τόν πλησίον σου ως σεαυτόν»** πού, δίκαια, ἔχει χαρακτηρισθεῖ ἀπό τόν μέγα Ραββί **Ἀκιβά**, ως «χρυσός κανόνας τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ». Ὁ Samson Raphael Hirsch, μεγάλος ραββίνος καὶ λόγιος τοῦ περασμένου αἰώνα, διακήρυξε ἀπερίφραστα δτι, ἡ πρός τόν **«πλησίον»** ἀγάπη ἀποτελεῖ τήν **«προϋπόθεση** γιά ἔναν καλό **Ἐβραῖο**. Ὁ δέ Herman Cohen, διακεκριμένος Γερμανός φιλόσοφος (1842 – 1918), θεωρεῖ τήν πρός τόν **«πλησίον»** ἀγάπη, **«πρωταρχική ἀπαίτηση** τοῦ Ἰουδαϊκοῦ μονοθεϊσμοῦ».

Αύτή ἡ οίκουμενική ἀντίληψη γιά τόν πλησίον, ἀπορρέει ἀπό τίς διδασκαλίες τῶν ἀρχαίων Ραββίνων, οἱ δποῖοι σχολιάζοντες τή Βιβλική ἀφήγηση τῆς **«καθ' είκόνα καὶ καθ' δμοίωσιν τοῦ Θεοῦ»** δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου, διακήρυξαν πῶς δλοι οἱ ἀνθρωποι εἶναι ἵσοι. "Ολοι είμαστε τά δημιουργήματα τοῦ **Ἐνός** καὶ Μοναδικοῦ Θεοῦ. Σέ ἔνα πολύ ὠραῖο **Μιντράς** διαβάζουμε δτι δλοι οἱ ἀνθρωποι εἶναι ἀπόγονοι τοῦ πρωτοπλάστου **Άδαμ**, ὥστε κανένας νά μή μπορεῖ νά καυχηθεῖ γιά τήν δῆθεν **«εύγενέστερη»** καταγωγή του.

Στήν περί τιμιότητος διδασκαλία τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ διαβάζουμε στό Ταλμούδ (Πραγματεία Shabat 31) δτι, δταν ἔνα ἀτομο παρουσιάζεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ **Μπαολάμ Ἀμπά** (στόν κόσμο τοῦ μέλλοντος), τό πρώτο ἐρώτημα πού τοῦ τίθεται εἶναι: **«ύπηρξες ἔντιμος καὶ εύθύς σ' δλες τίς συναλλαγές σου;»**. Αύτή δέ ἡ τιμιότητα πού ἀναφέρεται ἐδῶ, ἀφορᾶ τόσο τίς συναλλαγές μας μέ **Ἐβραίους** δσο καὶ μέ μή **Ἐβραίους**. Σέ κάποιο ἄλλο σημεῖο πάλι διαβάζουμε: **«Εἴτε τό ναί σου, νά εἶναι ναί ἀληθινό, καὶ τό δχι σου, νά εἶναι δχι ἀληθινό»**. Ἐκεῖνο πού σκέπτεσαι δέν πρέπει ποτέ νά ἀντιφάσκει μ' ἐκεῖνο πού λέγεις. Στήν Πραγματεία Baba – Metzia διαβάζουμε: **«Ἐκεῖνος πού τιμώρησε τή γενιά τοῦ Πύργου τῆς Βαβέλ καὶ τή γενιά τοῦ Κατακλυσμοῦ, τιμωρεῖ δποιον δέν τηρεῖ τό λόγο του»**. Καὶ ἡ παραμικρότερη ἀπομάκρυνση ἀπό τά λόγια μας, θεωρεῖται σάν ἔνδειξη ἀνειλικρίνειας.

Τουναντίον, στήν Πραγματεία Makkot (24a) διαβάζουμε δτι **εἴναι ἀξιέπαινος ἐκεῖνος πού παραμένει πιστός, ἀκόμη καὶ πρός τή μή ἐκφρασθεῖσα γνώμη του**. Ἀναφέρεται δέ τό **ἐξῆς** περιστατικό μέ κάποιο Σοφό, πού πουλοῦσε ἔνα ἀντικείμενο. "Ἐνας περαστικός πού τό εἶδε τοῦ ἔκανε μιά προσφορά. Ἐκείνη τή στιγμή, δμως, δ διδάσκαλος ἦταν ἀπασχολημένος μέ κάποιο ἄλλο πρόσωπο (ἡ δπως ἄλλοι ὑποστηρίζουν προσεύχονταν) καὶ δέν ἀπάντησε. Ὁ ἐπίδοξος ἀγοραστής πίστεψε δτι ἡ προσφορά ἦταν χαμηλή καὶ αὕξησε τό ποσό. Τελικά, δ Σοφός ἐκεῖνος τοῦ ἐπώλησε τό ἀντικείμενο μέ τήν τιμή τῆς ἀρχικῆς προσφορᾶς, λέγοντας δτι **«ῆδη εἶχε ἀποφασίσει νά δεχθεῖ τήν πρώτη προσφορά»**.

Κανόνες πού Διέπουν τίς Συναλλαγές μας μέ τόν μή Ἐβραιο

“Οπως ἀπαγορεύεται νά ἔξαπατήσουμε ἔναν Ἐβραιο κατά τήν ἀγορά ἡ τήν πώληση ἐνός ἀντικειμένου, τό ἕδιο γίνεται και γιά τόν μή Ἐβραιο. Σχετικά μ' αύτόν τόν κανόνα δι Μαιμονίδης γράφει στόν περίφημο Κώδικα του, **Μισνέ Τορά**, δι απαγορεύεται νά παρουσιάζουμε ἔνα ἀντικείμενο κατά τέτοιο τρόπο πού νά δημιουργεῖ ἐσφαλμένες ἐντυπώσεις σέ δι αφορά τίς ἴδιότητές του ἡ τήν ποιότητά του.

Στό Ταλμούδ (Baba — Bathra, 88A) διαβάζουμε: ‘Απαγορεύεται ἡ κλοπή καί τοῦ πλέον ἀσήμαντου ἀντικειμένου ἡ ἡ κατακράτηση ἐνός ἀντικειμένου, εἴτε αύτό ἀνήκει σ' ἔναν Ἐβραιο εἴτε σέ μή Ἐβραιο. Παρομοίως, ἀπαγορεύεται ἡ συναλλαγή μέ πρόσωπο πού εἶναι ὑποπτος κλοπῆς, καθώς καί ἡ ἀγορά οἰουδήποτε κλοπιμαίου (B. K. 118B). Στήν Πραγματεία B. Bathra (113B), ἔξαλλου, ἀναφέρεται πώς ἡ φοροδιαφυγή ἡ διοιαδήποτε ἄλλη κατακράτηση ὀφειλῶν πρός τό κράτος θεωρεῖται κλοπή. “Οταν δέ τό Ταλμούδ διμιλεῖ ἐδῶ περί κράτους, δέν ἀναφέρεται μόνο στό Ἐβραικό κράτος (πού ἄλλωστε τότε εἶχε ἥδη καταλυθεῖ), ἄλλα σέ ἔνα οιοδήποτε κράτος.

Σ' ὅλη τή Ραββινική διδασκαλία τονίζεται ἴδιαίτερα ἡ λεπτομερής τήρηση τῶν νόμων τοῦ Λευϊτικοῦ (19 : 35 — 36) καί τοῦ Δευτερονομίου γιά βάρη καί σταθμός ἀκριβείας. Σύμφωνα δέ μέ τόν Μαϊμονίδη, γιά τόν ἔνοχο παρομοίων παραβάσεων καί ἀδικημάτων διμιλεῖ τό ἐδάφιο τοῦ Δευτερονομίου (25 : 16): «Καί πάντες οι πράπτοντες ταῦτα, πάντες οι πράπτοντες ἀδικίαν, εἶναι βδέλυγμα εἰς Κύριον τόν Θεόν σου.»

Τό Ταλμούδ δέν καταδικάζει μόνο τήν κλοπή περιουσίας, ἄλλα καί τήν «κλοπή τῆς σκέψης», **Γκενεβάτ Ντάατ**, εἴτε ἐνός Ἐβραιού εἴτε ἐνός μή Ἐβραιού. Κί αύτή ἡ κλοπή τῆς σκέψης ἀντιμετωπίζεται μέ τόση εύρυτητα ώστε φτάνει μέχρι τήν παραπλάνηση. Συγκεκριμένα ἀναφέρεται τό ἔξης χαρακτηριστικό ἐπεισόδιο: Κάποιος νομοδιδάσκαλος παρατήρησε τόν ὑπηρέτη του διότι ἔδωσε σέ ἔναν μή Ἐβραιο κοτόπουλο **Ταρέφ** λεγοντάς του δι τό ἥταν **Κασσέρ**. Φυσικά γιά τόν μή Ἐβραιο δέν ὑπῆρχε καμμιά διαφορά. ‘Ο ὑπηρέτης δημως παρατηρήθηκε ἐπειδή δημιούργησε στόν παραλήπτη τήν ἐσφαλμένη ἐντύπωση δι τό κοτόπουλο ἥταν **Κασσέρ**.

Τό Ταλμούδ ἀσχολεῖται ἔκτενῶς μέ τήν ἐνσυνείδητη ἐκπλήρωση τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ δανειζόμενου πρός τόν δανειστή, τοῦ ὑπαλλήλου ἀπέναντι τοῦ ἔργοδότη, καθώς καί τοῦ ἔργοδότη ἀπέναντι τοῦ ὑπαλλήλου, κλπ. Ἀπό τό πλούσιο ύλικό θά σταχυολγήσουμε δυό - τρία χαρακτηριστικά παραδείγματα.

‘Η καταβολή τῶν ὀφειλῶν καί ἡ ἔξοφληση τοῦ χρέους δέν ἀποτελεῖ μόνο νομική ὑποχρέωση τοῦ ὀφειλέτη, ἄλλα καί θρησκευτική ὑποχρέωση, (Arachin, 22A). “Οπως δι ἔργοδότης δέν πρέπει νά κατακρατεῖ δι ἀνήκει ἡ δικαιοῦται δι ὑπάλληλος, ἔτσι καί δι τελευταῖος πρέπει νά διαθέτει δλες του τίς δυνάμεις κι δλη του τήν ἐνεργητικότητά (παραγωγικότητα) του στήν ὑπηρεσία τοῦ ἀφεντικοῦ του. Στό περίφημο **Περκέ Ἀβότ** (Κεφάλαια τῶν Πατέρων, 2 : 17) διαβά-

‘Από τή ζωή τῶν Κοινοτήτων

♦ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 13

Κοινότητες Βόλου — Χαλκίδος γ' δρόφου τοῦ ἀκινήτου ἐπί τῆς δόδου Βησαρίωνος ἀριθ. 6 καί Σίνα, στήν Άγροτική Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ὑπό συμφέροντας δρους.

Υποτροφίες τοῦ Memorial Foundation for Jewish Culture

Τό ἵδρυμα Memorial Foundation for Jewish Culture, πού ἐδρεύει στήν Νέα Υόρκη ἔχηγγειλε τά ἔτησια προγράμματά του ὑποτροφιῶν γιά ἐβραιϊκές σπουδές καί γιά Κοινοτικές ὑπηρεσίες. Οι σκοποί τῶν προγραμμάτων αύτῶν εἶναι οι ἀκόλουθοι:

► Νά βοηθήσουν τά ἄτομα, πού ἔχουν τά προσόντα νά ἔκπαιδευτοῦν γιά μιά σταδιοδρομία στή Ραββινική, ἐβραιϊκή ἔκπαιδευση, σά στελέχη γιά Κοινοτικές ὑπηρεσίες ἡ σάν θρησκευτικοί λειτουργοί (π.χ. Σοχετίμ, Μοελίμ) σέ ισραηλιτικές Κοινότητες τῆς Διασπορᾶς, πού ἔχουν ἀνάγκη αύτοῦ τοῦ προσωπικοῦ.

► Νά βοηθήσουν προικισμένα ἄτομα νά κάνουν φιλολογικές ἡ καλλιτεχνικές μελέτες στό χώρο τῆς ἐβραιϊκῆς ἔκπαιδεύσεως, πού θά συμβάλουν πολύ στήν κατανόηση, διατήρηση, ἔξυψωση καί μετάδοση τῆς ἐβραιϊκῆς κουλτούρας. Οι ύποτροφίες δίνονται γιά τήν ἐτοιμασία μελετῶν, δχι γιά τή δημοσίευση καί τή διανομή τους.

► Νά βοηθήσουν στήν ἔκπαιδευση ἄτόμων πού προορίζονται νά σταδιοδρομίσουν στά ἐβραιϊκά γράμματα καί σέ ἔρευνες ἐβραιϊκού περιεχομένου, καθώς καί σέ ηγετικές θέσεις θρησκευτικές, ἔκπαιδευτικές καί κοινοτικές.

♦ Τό ποσό τῆς ύποτροφίας πού χορηγεῖται, ἔξαρταται ἀπό τήν χώρα πού θά ἔκπαιδευτεῖ δι σπουδαστής καί ἀπό ἄλλους παράγοντες. ‘Η διαδικασία ἐπιλογῆς τῶν ύποτρόφων γίνεται ἀπό εἰδική Ἐπιτροπή τοῦ Memorial Foundation. Οι ἐνδιαφερόμενοι θά πρέπει νά ὑποβάλουν τίς αἰτήσεις τους ἀπ' εύθειας στό Memorial Foundation, ἀπό δημορούν νά ἔχουν καί κάθε ἄλλη πληροφορία γιά τό Πρόγραμμα ‘Υποτροφιῶν.

‘Η διεύθυνση τοῦ ἱδρύματος εἶναι: Memorial Foundation for Jewish Culture, 15 East 26th Street, New York, N. Y. 10010, U.S.A.

ζουμε: «Νά εἶναι ἡ περιουσία τοῦ συνανθρώπου προσφίλης σέ σένα, δημορεῖαι δι δική σου». Μέ τό ἕδιο πνεῦμα μιλάει καί δι Ραββί Ελεαζάρ, πάλι στό Περκέ Ἀβότ: «Νά εἶναι ἡ τιμή τοῦ συνανθρώπου σου προσφίλης σέ σένα, δημορεῖαι δι δική σου». Αύτή ἡ τελευταῖα δήλωση, δέν εἶναι παρά μιά παραλλαγή τοῦ Βιβλικοῦ ἀποφθέγματος, τοῦ «ἀγάπα τόν πλησίον σου ως σεαυτόν».

Η.Σ.

Η ΓΗ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΙΑΣ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ ‘Η ΚΟΙΜΗΤΗΡΙΟΝ;

(Συνοπτική Θεώρησις τῆς Ἀραβοϊσραηλινῆς διενέξεως)

‘Αναδημοσιεύεται ἀπό τή μηνιαία ἔκδοση τοῦ Ἀρχηγείου Στρατοῦ «Στρατιωτική Έπιθεώρηση» (‘Απριλίου 1977)

ΜΕΡΟΣ Β': ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΤΩΝ 6 ΗΜΕΡΩΝ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

6. ΙΟΥΝΙΟΣ 1967 ΜΕΧΡΙ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1973

‘Η φιλοδοξία τοῦ Συνταγματάρχου Νάσερ και ἡ ἀποτυχία του δπως ἐπιλύση τά χρονίζοντα κοινωνικά, πολιτιστικά και οἰκονομικά προβλήματα τοῦ λαοῦ του ὡδήγησαν μοιραίως, ἐκτός τῶν ἄλλων αἰτίων, εἰς τήν τρίτην αἰματηράν διένεξιν μεταξύ Ἀράβων και Ἰσραηλινῶν ἀπό τοῦ 1948. ‘Η ἔκβασις τοῦ πολέμου τούτου ὑπῆρξε θριαμβευτική διά τήν μίαν πλευράν και ἀπαγορευτική διά τήν ἐτέραν. Τό Ἰσραήλ χρησιμοποιοῦν εὔκαμπτον και κεραυνοβόλον τακτικήν ἐπέτυχε τεράστια στρατηγικά ὅφέλη εἰς βάρος τῶν Ἀράβων. ‘Ισως τοῦτο νά ὁφείλεται εἰς ὑπερεκτίμησιν ὑπό τῶν Ἀράβων τοῦ παράγοντος τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ἐμψύχου δυναμικοῦ ἢ τῶν τακτικῶν πλεονεκτημάτων τῆς τοπογραφικῆς διατάξεως τῶν Ἐνόπλων των Δυνάμεων. Πράγματι, ἡ περικύκλωσις τοῦ Ἰσραήλ ὑπό τῶν χαλυβδίνων Ἀραβικῶν χειρῶν ἦτο ἀπόλυτος. Πρός βορρᾶν, δὲ Λίβανος παρέτασσε τακτικάς δυνάμεις ἐκ 12.000 ἀνδρῶν, 80 ἄρμάτων μάχης και 18 μαχητικῶν ἀεροσκαφῶν. Εἰς τὸν Βόρειον τομέα τοῦ Ἀνατολικοῦ μετώπου, ἡ Συρία διέθετε 50.000 ἄνδρας, 400 ἄρματα μάχης και 120 μαχητικά ἀεροσκάφη. Εἰς τὸν Νότιον τομέα τοῦ Ἀνατολικοῦ μετώπου δὲ Ἰορδανικός στρατός παρέτασσε 50.000 ἄνδρας, 200 ἄρματα μάχης και 40 μαχητικά ἀεροσκάφη. Δυστυχῶς, τέλος, εἰς τήν ἔρημον τοῦ Σινᾶ ἐκυριάρχει ἡ Αἴγυπτος μέ 240.000 ἄνδρας, 1.200 ἄρματα μάχης και 450 μαχητικά ἀεροσκάφη. ‘Ἐναντί τῶν δυνάμεων τούτων τό Ἰσραήλ παρέτασσε, ἐν ἐπιστρατεύσει,

264.000 ἄνδρας, 800 ἄρματα μάχης και 300 ἀεροσκάφη(*). ‘Η δυσαναλογία καθίσταται ἔτι ἐκδηλος ἐάν εἰς τήν Ἀραβικήν πλευράν συνυπολογισθοῦν αἱ ἐνισχύσεις τῶν Παλαιστινίων ἀνταρτῶν, ώς και αἱ παρασχεθεῖσαι ὑπό τῆς Ἀλγερίας, τοῦ Ἰράκ, και τῶν λοιπῶν Ἀραβικῶν κρατῶν τοιαῦται εἴτε εἰς ἐμψυχον ὑλικόν, εἴτε εἰς ἀψυχον, εἴτε, τέλος, εἰς οἰκονομικήν βοήθειαν.

‘Η συμφωνία τῆς 30ῆς Μαΐου 1967 μεταξύ Νάσερ και Χουσεΐν και ἡ ἀνάληψις τῆς διοικήσεως τοῦ συνόλου τῶν δυνάμεων ὑπό Αἴγυπτου στρατηγοῦ ἐδωσαν τήν χαριστικήν βολήν εἰς τήν προσπάθειαν τῶν Ἰσραηλινῶν δπως ἐπιτευχθῆ, ἐστω και τήν τελευταίαν στιγμήν, μία πολιτική λύσις. Πράγματι δὲ ἀπό μηνός ἀσφυκτικός κλοιός πέριξ τοῦ Ἰσραήλ εἶχε θέσει σωρείαν ἐρωτημάτων τόσον πρό τοῦ λαοῦ δσον και πρό τῶν ἡγετῶν του. Διά τῆς καταλήψεως τοῦ Σάρμ — ‘Ελ — Σεΐχ οἱ Αἴγυπτοι ἐπέβαλον νέκρωσιν εἰς τόν λιμένα τοῦ Ἐιλάτ. ‘Απασαι αἱ προσπάθειαι τῶν ναυτικῶν ἐθνῶν δπως τά στενά τοῦ Τιράν παραμείνουν ἐλεύθερα διά τήν ναυσιπλοίαν προσέκρουσαν ἐπί τῆς κατηγορηματικῆς ἀρνήσεως τῆς Αἴγυπτου. ‘Ο τρόπος ἔξ ἄλλου μέ τόν δποῖον κυριολεκτικῶς ἔξεδιώχθησαν οἱ κυανόκρανοι παρατηρηταί, ώς και ἡ ταχύτης μετά τῆς δποίας ἀπεχώρησαν ἔξ ἀπασῶν τῶν καιρίων θεσεών των, δέν θά πρέπει νά κατέλιπον ἀμφιβολίας εἰς τήν Ἰσραηλινήν κυβέρνησιν ἐπί τοῦ ἔαν και κατά πόσον θά ἤδυνατο δ ΟΗΕ νά ἐπιβάλη μίαν πολιτικήν λύσιν.

‘Η κατάστασις ἦτο ἥδη βεβαρυμένη διά τό Ἰσραήλ. Μέ τό μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ του ἐπιστρατευμένον, αἱ οἰκονομικαὶ ἐπιπτώσεις τοῦ συνεχιζομένου ἀδιεξόδου θά ἥσαν βαρεῖαι. ‘Αναμονή ἔξ, ἄλλου, μεσολαβητικῆς προσπαθείας ἐκ μέρους οἰουδήποτε ἔθνους θά συνεπήγετο ἀπλῶς παράτασιν τῆς ἐκκρεμότητος και κατ’ ούδένα τρόπον ἐπίλυσιν ταύτης. Οὕτω, τό κοχλάζον ἡφαίστειον ἐπρεπε νά ἔκραγῃ· και ἔξερράγη!

Τό ἔναυσμα τῆς συγκρούσεως ἐδωσε μία πληροφορία, κατά τήν δποίαν τό Ἰσραήλ συνεκέντρωνε στρατεύματα εἰς τά BA σύνορά του μέ σκοπόν νά ἐπιπεθῆ κατά τής Συρίας. ‘Η πληροφορία αὕτη μεταδοθεῖσα τάς ἀρχάς Μαΐου ἦτο καθ’ δλοκληρίαν ψευδής, προσέφερεν δμως ἰκανοποιητικήν δικαιολογίαν εἰς τόν Συνταγματάρχην Νάσερ δπως θέση εἰς κατάστασιν συναγερμοῦ τά στρατεύματα τοῦ Σινᾶ και προβῆ εἰς γενικήν κινητοποίησιν τοῦ ἐνόπλου δυναμικοῦ τῆς χώρας του. Κατόπιν τούτου, τά γεγονότα ἐπηκολούθησαν μέ ταχύτητα ἀλυσσωτῆς ἀντιδράσεως. ‘Η ἐκδίωξις τῶν παρατηρητῶν ΟΗΕ, δὲ ἀποκλεισμός τῶν στενῶν τοῦ Τιράν, ἡ ύπογραφή τοῦ συμφώνου Νάσερ — Χουσεΐν, ἡ ἀνάληψις τῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως τῶν Αἴγυπτιακῶν και Ἰορδανικῶν στρατευμάτων ὑπό τοῦ Στρατηγοῦ Ριάντ και ἡ εἰσοδος Ἰρακινῶν ἐνισχύσεων εἰς τήν Ἰορδανίαν, πάντα ταῦτα ἐπέ-

(*) Οι ἀριθμοὶ ἔχουν ὑπολογισθῆ ὑπό τοῦ Βρετανικοῦ Ινστιτούτου Στρατηγικῶν Σπουδῶν.

βαλον κυριολεκτικῶς εἰς τό Ἰσραήλ ὅπως ἀποφασίση τὸν πόλεμον, ως δέ λίαν προσφυῶς οἱ συγγραφεῖς τοῦ βιβλίου «Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΩΝ ΕΞ ΗΜΕΡΩΝ» Randolph S. Churchill καὶ Winston S. Churchill ἀναφέρουν: «...Τό Ἰσραήλ ώσάν τούς ἀποίκους τοῦ παλαιοῦ ἄγριου Οὐέστ δέν ἀνέμενε τὸν ἀντίπαλον του νά ἀνασύρη πρῶτος τό δπλον του — εἶχε διακρίνει τήν ἐπικίνδυνον λάμψιν εἰς τούς δφθαλμούς τοῦ Νάσερ...»

Τήν πρώταν τῆς Δευτέρας 5ης Ιουνίου 1967, ἡ Αἴγυπτος, ἡ Ἰορδανία καὶ ἡ Συρία ἀπώλεσαν ἐντός ἑλαχίστου συγκριτικῶς χρόνου τήν κυριωτέραν ἐλπίδα των ἐπί τῆς δοπίας ἐστήριζον τὸν ἀφανισμόν τοῦ κράτους τοῦ Ἰσραήλ, τήν πολεμικήν των ἀεροπορίαν. Ἡ συντριβή ἐπί τοῦ ἐδάφους ἦ εἰς ἀερομαχίαν τοῦ πλέον εὔελίκτου καὶ ἀποτελεσματικοῦ ἐπιθετικοῦ δπλοῦ ἐσήμανε τήν ἀπώλειαν τοῦ πολέμου διὰ τοὺς Ἀραβας εύθυς ἔξ ἀρχῆς. Διά τῆς ἀστραπαίας καὶ ἐγκαίρου ἐπιθέσεώς του τό Ἰσραήλ ἀνέλαβε τήν πρωτοβουλίαν ἀποστερῆσαν τούς Ἀραβας ἔξ ἐνός καιρίου τακτικοῦ πλεονεκτήματος.

Ἐπί τοῦ σημείου τούτου ἀνελήφθη μία φιλολογική προσπάθεια νά παρουσιασθῇ τό Ἰσραήλ ώς παραβιάσαν τούς γραπτούς καὶ ἀγράφους νόμους τοῦ πολέμου, ἥτοι νά ἐμφανισθῇ ώς «ἄνευ λόγου ἐπιδρομεύς» ἐπιτεθείς αἰφνιδιαστικῶς ἐναντίον ἐτέρας χώρας ἄνευ κηρύξεως πολέμου. Τό γεγονός εἶναι ὅτι ἡ τακτική κατάστασις βαρύνει πολύ περισσότερον ἀπό τήν ποιητικήν ἐνατένισιν τοῦ πολέμου. Ἡ ἔκδιωξις τῶν παρατηρητῶν τοῦ ΟΗΕ καὶ ἡ κατάληψις τῶν στενῶν τοῦ Τιράν ἐγένοντο ὑπό Αἴγυπτίων. Αἱ στρατιωτικαί δυνάμεις, αἵτινες εἰσῆλθον εἰς τό Ἰορδανικόν ἔδαφος, ἥσαν Ἰρακιναί. Ὁ Ἀνώτατος Διοικητής τῶν συνδεδυασμένων Ἀραβικῶν δυνάμεων ἥτο Αἴγυπτος. Αἱ δύδιες, αἵτινες ἰσοπέδωναν τούς Ἰσραηλινούς οίκισμούς ἥσαν Συριακαί — Σοβιετικῆς προελεύσεως. Εὐρεθέν ἐντός σιδηροῦ κλοιοῦ τό Ἰσραήλ θά διέπραττε ἀσφαλῶς αύτοκτονίαν ἔάν ἀνέμενε τήν ἔναρξιν τῶν ἔχθροπραξιῶν ὑπό τῶν ἀντιπάλων του ἥ ἔάν προέβαινεν εἰς τήν μετά πάσης ἐπισημότητος κήρυξιν πολέμου ἐναντίον των. Αἱ ὡραιότητες τῶν Ναπολεοντίων πολέμων, κατά τάς δοπίας Ἀγγλοι καὶ Γάλλοι ἀνέμενον εύγενέστατα δ εἰς ἀπό τόν ἄλλον τήν πρώτην βολήν, δέν ἥδυναντο ἀσφαλῶς νά ἐφαρμοσθοῦν εἰς ἔνα σύγχρονον πόλεμον ἔνθα τό δόγμα τοῦ Στρατάρχου Rommel καὶ τοῦ Στρατηγοῦ Guderian ἀποτελοῦν τήν πεμπτουσίαν τῆς διεξαγωγῆς τῆς μάχης. Οι Ἰσραηλινοί Στρατηγοί ἐνεστερνίσθησαν καὶ ἐφήρμοσαν τό δόγμα τοῦτο μέ συντριπτικήν διά τούς ἀντιπάλους τους δεξιοτεχνίαν καὶ ἐπιμονήν. Ἐξορμήσασαι μέ κεραυνοβόλον ταχύτητα αἱ τεθωρακισμέναι μεραρχίαι τῶν Στρατηγῶν Τάλ, Γιόφφε καὶ Σαρόν ἐπέτυχον μίαν μεγαλειώδῃ ἐπανάληψιν τοῦ ἀριστοτεχνικοῦ σχεδίου τοῦ Στρατηγοῦ Von Manstein, ἥτοι τῆς διασπάσεως εἰς τό Σεντάν καὶ τῆς ἐν συνεχείᾳ περικυκλώσεως καὶ κατατροπώσεως τῶν Ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων τόν Μάϊον τοῦ 1940. Οι Ἰσραηλινοί ἀπέδειξαν ὅτι τά διδάγματα τῆς Στρατιωτικῆς Ἰστορίας, προσαρμοζόμενα καταλλήλως καὶ ἐφαρμοζόμε-

να εύφυως, δύνανται νά κρίνουν ἀποτελεσματικῶς μίαν μάχην ἥ ἔνα πόλεμον.

Ἡ λαβίς ἐντός τῆς δοπίας ἐσύρθη τό γόητρον τοῦ Συνταγματάρχου Νάσερ ἀπετελεῖτο ἀπό τρία σκέλη. Ὁ κεντρικός ἄξων προελάσεως ἀνετέθη εἰς τήν τεθωρακισμένην μεραρχίαν τοῦ Στρατηγοῦ Γιόφφε, ἥτις, σημειωτέον, ἀπετελεῖτο, μηδέ τοῦ Διοικητοῦ της ἔξαιρουμένου, ἔξ ἐφέδρων. Ἀντικειμενικός σκοπός ἥτο ἡ κατάληψις τῆς διαβάσεως τῆς Μίλτα εἰς τήν Δυτικήν πλευράν τῆς χερσονήσου τοῦ Σινᾶ. Ἐκ τῆς διαβάσεως ταύτης εἶχον διαφύγει, κατά τόν πόλεμον τοῦ 1956, αἱ Αἴγυπτιακαί δυνάμεις πιεζόμεναι ἔξ Ἀνατολῶν πρός Δυσμάς. Τοῦτο δέν ἐπέπρωτο νά ἐπαναληφθῇ. Πιεζόμεναι καὶ καταδιωκόμεναι ὑπό τῶν δύο ἐτέρων σκελῶν τῆς λαβίδος, τῆς τεθωρακισμένης μεραρχίας τοῦ Στρατηγοῦ Τάλ Βορείως καὶ τῆς τεθωρακισμένης μεραρχίας τοῦ Στρατηγοῦ Σαρόν Νοτίως, αἱ Αἴγυπτιακαί δυνάμεις προσέκρουσαν ἐπί τῆς ἀνεστραμμένης πλέον ἀπό Δυσμῶν πρός Ἀνατολάς χαλυβδίνης αἴχμῆς τῆς μεραρχίας Γιόφφε καὶ κατεκερματίσθησαν. Δυνάμεθα νά εἴπωμεν ὅτι οἱ Ἰσραηλινοί ἐφήρμοσαν λίαν ἐπιτυχῶς τά διδάγματα τοῦ συγκεντρωτισμοῦ τῶν τεθωρακισμένων δυνάμεων, συμφώνως πρός τάς ἀπόψεις τοῦ Στρατηγοῦ De Gaulle, τοῦ Λοχαγοῦ Lidell Hart καὶ τῶν Γερμανῶν ἡγητόρων τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ κατά τόν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον, ἐν ἀντιθέσει πρός τούς Αἴγυπτίους, οἵτινες κατένειμον τά ἄρματά των εἰς τάς μεραρχίας πεζικοῦ συμφώνως πρός τάς κλασσικάς ἀντιλήψεις τῶν πεζῶν τοῦ Α' Παγκοσμίου Πολέμου.

Ἡ συντριπτική ὑπεροχή τοῦ διωνύμου ἄρμα — ἀεροσκάφος καθήλωσε τούς Αἴγυπτίους εἰς τήν ἔρημον καὶ, παρ' ὅλην τήν ἀντίστασίν των, ταχέως ἐκάμφθησαν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Ἡ ἐκκαθάρισις τοῦ Σινᾶ ἐπέτρεψεν εἰς τούς Ἰσραηλινούς νά ἐπέμβουν ἀποτελεσματικώτερον εἰς τά μέτωπα Ἰορδανίας καὶ Συρίας ὅπου ἡ διαμόρφωσις τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ στενότης τοῦ μετώπου δέν ἐπέτρεπον εύρείας κινήσεις τεθωρακισμένων. Σκληραί δομαχίαι συνήφθησαν εἰς παλαιάν πόλιν τῆς Ἱερουσαλήμ, συμβόλου τοῦ Ἰσραηλινοῦ ἔθνους. Ταχεῖαι κινήσεις τῶν Ἰσραηλινῶν πρός Χεβρών, Ραμαλάχ, Ἱεριχώ Καμπατίγια καὶ Ναμπλούς ἔξεδίωξαν τούς Ἰορδανούς καὶ ἐξεκαθάρισαν τήν Δυτικήν δχθην τοῦ Ἰορδάνου, ἥτις περιῆλθεν ὑπό τόν δλοκληρωτικόν ἔλεγχον τῶν Ἰσραηλινῶν. Ἡ Συρία ἐτιμωρήθη μέ τήν σειράν της διά τῆς καταλήψεως τῶν ὑψωμάτων τοῦ Γκολάν ἀπό δου, ἐπί δεκαετίας, τό Συριακόν πυροβολικόν ἐπυρπόλει τούς ἀνυπερασπίστους οίκισμούς καὶ τούς ἀβλαβεῖς ἀγρούς εἰς τό Βόρειον Ἰσραήλ.

Οὕτω, ἐντός ἔξ ἡμερῶν τό Ἰσραήλ συνέτριψε τάς ἡνωμένας Ἀραβικάς δυνάμεις ἀγωνιζόμενον ταυτοχρόνως εἰς τρία μέτωπα ἐναντίον συντριπτικῶς ἀνωτέρων δυνάμεων. Τά αἵτια τής νίκης καὶ τῆς ἥττης δύνανται νά προσδιορισθοῦν ἀντιστοίχως τόσον εἰς τήν ἐφηρμοσθεῖσαν τακτικήν δσον καὶ εἰς τάς ἐκατέρθεν πεποιθήσεις τοῦ ἐμψύχου δυναμικοῦ τῶν ἐμπολέμων. Οι Ἀραβες εἶχον διακηρύξει σαφῶς καὶ ἀπερι-

φράστως ότι σκοπός των ήτο ή δλοκληρωτική έξοντασις των Ισραηλινῶν καί ή έξαφάνισις τοῦ κράτους τοῦ Ισραήλ ἀπό τὸν χάρτην. Ούδείς λαός θά ἡδύνατο νά δεχθῇ μέ δῆμον τὴν καρδίαν μίαν τόσον παράλογον καταδίκην. Πολλῷ δέ μᾶλλον οἱ Ισραηλινοὶ εἰς τοὺς δποίους αἰῶνες ἀγώνων ἔχουν ἐμφυσήσει ἐντονον ἀγωνιστικὸν πνεῦμα. Ή λογικωτέρα λύσις, μία οἰκονομική καί πολιτιστική συνεργασία ἡτο ἀδιανόητος διά τοὺς Ἀραβας. Καί δημως! Μία τοιαύτη λύσις θά συνεπήγετο τεράστια δφέλη τόσον διά τὰ ἐνδιαφερόμενα μέρη δσον καί διά τὴν ἀνθρωπότητα δλόκληρον. Ή ονέρα τό πνεῦμα τῆς λογικῆς καί τῆς προσαρμογῆς εἰς τὰ σημερινὰ δεδομένα, έάν παρεμερίζοντο αἱ προαιώνιοι ἔχθραι καί ἔάν οἱ ἡγέται τῶν Ἀράβων ἐμερίμνων διά τὴν κοινωνικήν καί πολιτιστικήν ἀνοδον τῶν λαῶν των, ή Μ. Ἀνατολή θά ἡτο ἔνας σύγχρονος Παράδεισος — ἐκεῖ δπου θέλουν τὸν Παράδεισον καί αἱ Γραφαί.

Παρ' ὅλα ταῦτα εἰς τὴν κρίσιν τῶν Ἀράβων ἐβάρυνε καθ' δλοκληρίαν ή συνέχισις τοῦ μίσους. Βασική ἐπιδίωξις των κατέστη ή ἐκδίωξις τῶν Ισραηλινῶν ἀπό τὰ ἐδάφη, εἰς τὴν κατάληψιν τῶν δποίων οἱ ἴδιοι τοὺς εἶχαν ὧθήσει. Πρός τοῦτο ἐπέτιμον τὴν ἔκδοσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 242/67 ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας τοῦ ΟΗΕ, συμφώνως πρός τὴν δποίαν τὸ Ισραήλ ὥφειλε νά ἀποχωρήσῃ ἀπό ὅλα τὰ κατεχόμενα ἐδάφη μέ ἀντάλλαγμα μίαν νεφελώδη ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας του καί τῆς ἀκεραιότητος τῶν συνόρων του. Ἐπρόκειτο περὶ παγίδος εἰς τὴν δποίαν, φρονίμως ποιοῦν, τὸ Ισραήλ δέν εἰσῆλθεν. Οἱ Ἀραβες ἔξετέλουν τάς διεθνεῖς ἐντολάς καθ' δ μέτρον δέν ἀντέκειντο εἰς τὰ συμφεροντά των. Πέραν τούτου τάς ἀπέρριπτον ὡς κουρελόχαρτα, εἰς τὸν κάλαθον τῶν ἀχρήστων. Μία ὑποχώρησις τῶν Ισραηλινῶν εἰς τὰ πρό τοῦ Ιουνίου 1967 σύνορά των θά ἀπεστέρει τὸν Ισραηλινὸν στρατόν ἀπό τὸ καίμων τακτικὸν πλεονέκτημα τῆς εἰς βάθος ἀμύνης, δεδομένου δτι ούδείς ἐπίστευεν δτι οἱ Ἀραβες θά ἐδέχοντο καί θά ἐσέβοντο δλόκληρον τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας. Καί τά γεγονότα τούς ἐδικαίωσαν.

Ἡ ἐμφάνισις τῶν Παλαιστινῶν τρομοκρατῶν εἰς παγκόσμιον κλίμακα καί δ ὑποβιβασμός τοῦ πολέμου μεταξύ τακτικῶν στρατῶν εἰς ἀγρίας δολοφονίας ἀθώων καί ἀνυπερασπίστων ἐπιβατῶν ἀεροσκαφῶν ἢ ἀνυποψιάστων ἀθλητῶν ἀπέδειξαν δτι οἱ Ἀραβες ἐπέμενον εἰς τὴν πολιτικήν τοῦ αἴματος. Ἡ διαρκής ἀναταραχή εἰς τὴν Μ. Ἀνατολήν ἔξυπηρέτει τά βραχυπρόθεσμα καί μακροπρόθεσμα ἐπεκτατικά σχέδια τῆς ΕΣΣΔ εἰς τὴν γωνίαν αὐτήν τῆς Γῆς. Οἱ ἡπτηθέντες Ἀραβες προσεδέθησαν πλέον στερεῶς εἰς τὸ ἄρμα τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, ἀποδεχθέντες ηύξημένην στρατιωτικήν βοήθειαν καί ὑποστάντες βαθεῖαν πολιτικήν διείσδυσιν. Ὁ συνεχῶς αύξανόμενος Σοβιετικός στόλος τῆς Μεσογείου εύρισκεν δλονέν καί περισσοτέρους φιλικούς λιμένας πρός ἀνεφοδιασμόν καί ἔλλιμενισμόν, ἐνῷ αἱ ΗΠΑ κατηγοροῦντο μέ δλονέν ἐντονωτέρας ἐκφράσεις, ὡς συνεργοί εἰς τὰ «έγκληματικά» καί «ἐπιθετικά» σχέδια τοῦ Τελ — Ἀβίβ.

Τά μεσολαβήσαντα γεγονότα ήτοι δ θάνατος τοῦ Συνταγματάρχου Νάσερ καί ή ἐπικράτησις τοῦ Συνταγματάρχου Καντάφι εἰς τὴν Λιβύην δέν ἡλλαξαν οὔτε τὴν χροιάν οὔτε τὴν ούσίαν τῶν πραγμάτων. Πλέον τῶν ἀνωτέρω οἱ Παλαιστίνιοι ἀντάρται συνεχῶς ἀποθρασυνόμενοι ἐν τῇ ἀτιμωρησίᾳ τῶν κατηγόρουν τάς Ἀραβικάς κυβερνήσεις δι' ἡπτοπάθειαν. Πάντα ταῦτα ὡς καί δ ἐπανεξοπλισμός τῶν ἐμπολέμων ὥθησαν τούτους εἰς νέαν χρῆσιν τῶν δπλων.

7. Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1973 ΚΑΙ ΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ

Ἡ ήμέρα τοῦ Γιόμ — Κιππούρ είναι διά τούς Ισραηλινούς κάτι παρόμοιον μέ τὴν Ἡμέρα τῶν Εύχαριστιῶν διά τούς Ἀμερικανούς. Τά πάντα περιπίπτουν εἰς μίαν ἐκουσίαν ἀργίαν. Ἀκόμη καί ή ἐπιτήρησις τῶν συνόρων χαλαροῦται — πρόκλησις διά μίαν ἀνετον είσβολήν. Οι Ἀραβες ἔξεμεταλλεύθησαν εἰς τὸ ἔπακρον τὸ στοιχεῖον τοῦ αἴφνιδιασμοῦ, τὸ δποῖον μέ τόσην γενναιοδωρίαν τούς παρέσχε τό Ισραήλ ἐν τῇ ραθυμίᾳ τοῦ Γιόμ — Κιππούρ. Τό δτι τά μέτρα ἐπαγρυπνήσεως δέν ἡσαν τά ἐνδεδειγμένα, ἀπετέλεσαν ἀντικείμενον συζητήσεως εἰς τό Κνεσσέτ (τὴν Ισραηλινήν βουλήν). Κατά τὴν γνώμην τοῦ Στρατηγοῦ Μοσέ Νταγιάν καί δεδομένου δτι εἶχον ἐπισημανθῆ ἐπικίνδυνοι μετακινήσεις τῶν Ἀραβικῶν στρατευμάτων. Θά ἔδει νά ἔξετοξεύετο προληπτική ἐπίθεσις ως ή τοῦ 1967. Τοῦτο δημαρχού προσέκρουσεν εἰς τὴν πλειοψηφίαν τοῦ Υπουργικοῦ Συμβουλίου, ἐνθα ή καταδίκη τοῦ Ισραήλ διά τὸν πόλεμον τῶν Ἐξ Ἡμερῶν είχε δημιουργήσει ἐντόνους ἀνησυχίας. Παραλλήλως, ή ἔντεχνος δημιουργία προπετάσματος καπνοῦ ὑπό τοῦ Προέδρου Σαντάτ καί ή ἀποφυγή ἐκ μέρους του οιασδήποτε ἐνεργείας, ἡτις θά ἡρμηνεύετο ως ἐπιθετική; συνέτειναν εἰς τὸν ἐφησυχασμόν τῶν Ισραηλινῶν πνευμάτων. Πλέον τούτων προκύπτει τό ἔρωτημα ἔάν ύφιστανται εύθυναι διά τὴν Ισραηλινήν Υπηρεσίαν. Πληροφοριῶν — συνήθως καλῶς ἐνημερωμένην. Είναι γεγονός δτι δύναμις φιλικῶν προσκειμένη πρός τό Ισραήλ είχε προειδοποιήσει διά τάς ἀπειλητικάς κινήσεις τῶν Αίγυπτιακῶν καί Συριακῶν στρατευμάτων πλήν δημαρχού αύταί ή δέν ἐλήφθησαν ὑπ' ὅψιν ή δέν ἐθεωρήθησαν ἐπαρκεῖς. Ἰσως νά ὑπῆρχεν ἔνη ηύξημένον συναίσθημα αύτοπεποιθήσεως εἰς τάς Ισραηλινάς τάξεις μέ παράλληλον ὑποτίμησιν τῶν ἀντιπάλων ή Ἰσως τό Ισραήλ νά ήτο δέσμιον ὑποχρεώσεως μή προσφυγῆς εἰς τά δπλα (ὑποχρέωσις ἀπορρέουσα τόσον ἐξ ἡθικῆς δσον καί ἔξ οίκονομικῆς εύθύνης) είμη μόνον εἰς τὴν ἐσχάτην ἀνάγκην.

Ἡ λίαν καλῶς προπαρεσκευασμένη καί λίαν ἐπιτυχῶς συντονισμένη ἐπίθεσις τῶν Αίγυπτιακῶν καί Συριακῶν στρατευμάτων ἔξαπελύθη εἰς ἀμφότερα τά μέτωπα μέ ίσχυράν ὑποστήριξιν πυροβολικοῦ καί πυραύλων. Ὁ αἴφνιδιασμός ὑπῆρξεν ἐπιτυχής. Ἡ γραμμή Bar — Lev εἰς τὴν Ανατολήν παρυφήν τῆς διώρυγος διεσπάσθη καί οἱ Ισραηλινοὶ εύρεθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην. δπως ὑποχωρήσουσαν τοπικῶς. Ταύτοχρόνως ἔξεδηλοῦτο ἐντονος πίεσις εἰς τά ύψωματα τοῦ

Γκολάν. Η Ισραηλινή άεροπορία, έπιχειρήσασα δύπως άνακουφίση τά μαχόμενα τμήματα, εύρεθη πρό ένός θανατηφόρου τείχους άντιαεροπορικών πυραύλων SAM — 6, ύποστασα βαρείας άπωλείας. Αι πρώται ήμέραι τοῦ πολέμου ύπηρξαν εύνοϊκαί διά τούς "Αραβας καί δυσχερεῖς διά τούς Ισραηλινούς. Κατέστη φανερόν δτι δέν έπροκειτο περί -«εύκόλου» πολέμου. Η ποιοτική στάθμη έκπαιδεύσεως, ώς καί ή μαχητικότης τῶν Αράβων είχον άνέλθει αίσθητως άπο τοῦ πολέμου τῶν "Εξ Ήμερών. Η ταχύτης μέ τήν δοποίαν έζευξαν τήν Διώρυγα τοῦ Σουέζ, ή έμφάνισις ἐπί τοῦ πεδίου τῆς μάχης τῶν νέων βαρέων Σοβιετικών άρμάτων T — 62, τά λίαν άποτελεσματικά φράγματα πυρός τοῦ Συριακοῦ πυροβολικοῦ, ώς καί ή χρησιμοποίησις μεγάλου άριθμοῦ A/A καί A/T πυραύλων, συνέτειναν είς τήν δημιουργίαν τῆς έντυπωσεως δτι είχεν έπέλθει ή στιγμή τῆς Κρίσεως διά τό άμυνόμενον έθνος.

Τοῦτο δμως ἔμελλε νά διαψευσθῇ ύπο τῆς κεραυνοβόλου άντιδράσεως τοῦ Ισραήλ. Η έμφάνισις τῶν έφεδρειῶν του είς τό μέτωπον συνετέλεσεν ἀν δχι είς τήν άνατροπήν τῆς τακτικῆς καταστάσεως τούλαχιστὸν είς τήν έξισορρόπησίν της. Έπωφελούμενοι τοῦ βάθους τῶν μετά τόν πόλεμον τοῦ 1967 συνόρων των, οι Ισραηλινοί παρεχώρησαν ἔδαφος είς τούς Αίγυπτίους διά νά κερδίσουν χρόνον καί νά τακτοποιήσουν τάς διαφοράς των μετά τῶν Σύρων. Κατόπιν λυσσωδῶν μαχῶν, ἔνθα τό δπλον τῶν τεθωρακισμένων διαδραμάτισε σημαίνοντα ρόλον, οι Σύροι ύπεχώρησαν καί οι Ισραηλινοί προήλασαν ἐπί τῆς δδοῦ Κουνέΐτρα — Δαμασκοῦ. Έπι μερικάς ήμερας αιματηράι μάχαι διεξήγοντο είς άμφοτερα τά μέτωπα. Είς τό Σινᾶ οι Αίγυπτιοι προωθήθησαν μέχρι τοῦ δρίου τοῦ βεληνεκοῦς τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ των καί τῆς προστατευτικῆς δμβρέλλας τῶν ἐκ τῆς Δυτικῆς δχθης μαζικῶς έκτοξευομένων SAM. Είς τά δρια τῆς περιοχῆς ταύτης λυσσώδεις άρματομαχίαι καί άερομαχίαι ἔκαλυψαν διά κονιορτοῦ τό πεδίον τῆς μάχης. "Οταν δμως δ κονιορτός κατεκάθησεν, οι Ισραηλινοί έξηγαγον ἐκ τῶν θυλακίων των ἔνα δσσον καί τόν ἐπέδειξαν μειδιῶντες είρωνικῶς είς τόν κόσμον, δστις έμβρόντητος ἐπληροφορήθη δτι Ισραηλιναί δυνάμεις ἔξ 20.000 άνδρῶν καί 500 άρμάτων είχον είσβαλλει είς τό καθ' έαυτό Αίγυπτιακόν ἔδαφος είς τήν Δυτικήν δχθην τῆς Διώρυγος, είχον άποκόψει καί περικυκλώσει τήν Τρίτην Αίγυπτιακήν στρατιάν, ἥτις ἔδρα ἐπί τῆς Ανατολικῆς δχθης, είχον καταστρέψει μέγαν άριθμόν βάσεων A/A πυραύλων, είχον καταλάβει τήν πόλιν τοῦ Σουέζ καί εύρισκοντο είς ἀπόστασιν 60 χιλιομέτρων ἀπό τό Κάιρον.

Η θαρραλέα αύτη δρᾶσις τοῦ Ισραήλ έπέφερε καί τήν ληξιν τοῦ πολέμου. Ο Πρόεδρος Σαντάτ δέν ήδυντο άσφαλως νά παίξῃ μέ τήν τύχην τῆς πρωτευούσης του ούδε μέ τήν ζωήν τῶν 20.000 άνδρῶν τῆς Τρίτης Στρατιᾶς του, οίτινες, ἔκπληκτοι διεπίστωσαν μίαν πρωίαν δτι δ δρίζων των ἔγεμεν ύπο τῶν ἡκιστα φιλικῶν στομίων τῶν Ισραηλινῶν πυροβόλων. Προσφυγοῦσα καί πάλιν είς τόν ΟΗΕ, ή Αίγυπτος ἔ-

πέτυχε τήν διακοπήν τῶν έχθροπραξιῶν — παρά τήν γνώμην Ισραηλινοῦ ἀξιωματικοῦ δστις ἐδήλωσεν είς άνταποκριτήν Αμερικανικῆς ἐπιθεωρήσεως δτι: «...δέν ήμποροῦν οι Αίγυπτιοι δποτε θέλουν νά άρχιζουν πολέμους καί δποτε θέλουν νά τούς σταματοῦν...».

Η ἀπόφασις τοῦ ΟΗΕ ἔγέννησεν μίαν νόθον κατάστασιν. Είς τό Συριακόν μέτωπον αί μάχαι ἔξηκολούθουν είς διαφόρους ἐντάσεις. Είς τόν Βόρειον τομέα τῆς Διώρυγος διεξήγετο μάχη χαρακωμάτων, είς δέ τόν Νότιον τομέα ή ύπαρξις τῆς Τρίτης Στρατιᾶς ἔξηρτάτο κυριολεκτικῶς ἀπό τήν καλήν θέλησιν τῶν Ισραηλινῶν. Παραλλήλως, ή λίαν ἀπειλητική έμφάνισις ύπο τῶν Αράβων τοῦ δπλου τοῦ πετρελαίου ἔρριψε τήν Εύρωπην είς οίκονομικόν χάος καί ἔστρεψεν άριθμόν Εύρωπαικῶν κυβερνήσεων ἐναντίον τοῦ Ισραήλ μέ τόν ψόγον δτι δέν ήθέλησε νά αύτοχειρισθῇ ἐπί τοῦ βωμοῦ τῆς Εύρωπαικῆς εύημερίας.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η ἔξιδος ἐκ τοῦ λαβυρίνθου τούτου δφείλεται είς τάς προσπαθείας τῶν ΗΠΑ, αϊτινες άναπροσαρμόσασαι τήν πολιτικήν των ώστε νά καταστῇ αύτη πλέον ρεαλιστική, ἐπέτυχον νά άνακόψουν τήν δρᾶσιν τοῦ κοχλάζοντος Μεσανατολικοῦ ήφαιστείου, νά έπιτύχουν τήν άνταλλαγήν τῶν αίχμαλώτων καί τήν άπαγκιστρωσιν τῶν άντιπάλων δυνάμεων είς τήν Διώρυγα καί νά μετριάσουν κατά τό δυνατόν τήν άλογιστον χρῆσιν τοῦ δπλου τοῦ πετρελαίου. Έπέτυχον ἐπίσης τό πρωτοφανές γεγονός τῶν ἀπ' εύθειας συνομιλιῶν μεταξύ Ισραηλινῶν καί Αίγυπτίων, ἀφοῦ ἔπεισαν άμφοτέρους δτι δέν ύπηρχε καλυτέρα μέθοδος άναπτύξεως μιᾶς κάποιας έμπιστοσύνης μεταξύ των.

Θά ἥτο εύχης ἔργον ἔαν ή έμπιστοσύνη αύτη ἔγιγναντούτο μεταξύ ἀπάντων τῶν ένδιαφερομένων μερῶν καί συνετέλει είς τήν λήθην τοῦ κακοῦ παρελθόντος.

Θά ἥτο εύχης ἔργον ἔαν εύρισκοντο ἡγέται μέ ίσχυράν θέλησιν ούτως ώστε νά κατευθύνουν τούς λαούς των ἐπί τῆς δδοῦ τῆς είρηνης καί τῆς συνεργασίας, ἀπαλλάσσοντες τούτους ἀπό τήν τυφλήν έμμονήν είς τά παραδοσιακά μίση.

Θά ἥτο, τέλος, εύχης ἔργον ἔαν καί τά δύο ἔθνη τόσον τό Αραβικόν, δσον καί τό Ισραηλινόν, ένταφιάσουν τούς πολεμικούς πελέκεις των καί ἀτενίζοντα είς τό μέλλον μετατρέψουν τό σημερινόν κοιμητήριον τῆς Παλαιστίνης είς νέαν Γῆν τῆς Έπαγγελίας.

ΟΥΜΒΕΡΤΟΣ ΒΑΛΑΣΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΕΝΤΑ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

- Αμερικανικόν περιοδικόν TIME.
- Randolph S. Churchill & Winston Churchill: «Ο πόλεμος τῶν ἔξ ήμερων».
- Leon Uris: «Έξιδος».

עַל חִיּוֹת הוּא

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά...

(Παροιμ. 3:18)